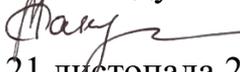


**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:

В.о. завідувача кафедри

 Світлана МАКАРЕНКО

21 листопада 2025 року

**«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Дошкільна освіта. Інклюзія»
Вирвич Валентини Олексіївни

Науковий керівник:

Макаренко С.І., к.п.н., доцент

Рецензент:

Івах С.М., к.п.н., доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти Дрогобицького
державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Кваліфікаційну роботу захищено
з оцінкою «відмінно 97 А»

Секретар ЕК Поповська О.А.



22 грудня 2025 р.

Київ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	9
1 1. Діалогічне мовлення як педагогічна проблема в сучасній дошкільній освіті	9
1.2. Психолого-педагогічні особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.....	22
1.3. Можливості та виклики дистанційної форми здобуття освіти для розвитку діалогічного мовлення дітей у дошкільних закладах.....	33
1.4. Педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти.....	42
Висновки до розділу 1	49
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ.....	51
2.1. Особливості розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.....	51
2.2. Поетапна реалізація педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.....	63
2.3. Динаміка розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти	68
Висновки до розділу 2.....	71
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

В умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває дистанційна форма здобуття дошкільної освіти. Зазначене зумовлене безпековими міркуваннями (можливістю залишати дітей вдома); забезпеченням стабільності та безперервності освітнього процесу (навіть у випадках недоступності закладів дошкільної освіти); можливістю педагогів швидко реагувати на змінні умови; необхідністю підтримки родин, які беруть активну участь в організації освітнього процесу дітей дошкільного віку.

Водночас дистанційна форма має певні обмеження, зокрема, для тривалого діалогу та негативно позначається на розвитку навичок діалогічного мовлення й формуванні комунікативної компетентності дітей: відсутність безпосередньої комунікації з однолітками та вихователями, необхідність дотримання суворих часових рамок перебування дітей перед екранами, а також труднощі у забезпеченні індивідуальних потреб кожної дитини у спілкуванні. Відповідно, проблема розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти потребує поглибленого наукового аналізу та комплексного дослідження.

Діалогічне мовлення є одним із провідних складників мовленнєвого розвитку дитини старшого дошкільного віку, адже здатність вести діалог, висловлювати свої думки, запитувати та відповідати, взаємодіяти з однолітками й дорослими є важливими умовами успішної соціалізації дитини та підготовки до подальшого шкільного навчання. Однак сучасні дослідження та досвід діяльності закладів дошкільної освіти свідчать про те, що розвиток діалогічного мовлення у багатьох дітей є недостатнім через обмежені мовленнєві практики та несприятливе мовленнєве середовище.

Питання розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку активно досліджується в Україні та за її межами. На важливості розвитку діалогічного мовлення та формування діалогічної компетентності дошкільників

наголошують у своїх дослідженнях А. М. Богуш, О. І. Білан, Н. В. Гавриш, Л. М. Галігузова, Л. О. Калмикова, К. Л. Крутій, О. Г. Лещенко, Н. В. Луцан, Т. О. Піроженко, О. Б. Полєвікова, Є. О. Смирнова, Г. В. Чулкова, Т. М. Юртайкіна та інші. Зокрема, Н. І. Лисенко займалася дослідженнями мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в різних видах діяльності, С. О. Швачко акцентувала увагу на методах розвитку мовлення у взаємодії дорослих із дітьми, В. В. Печериця досліджувала використання ігрових методів у розвитку мовлення, О. М. Байєр та Н. В. Погрібняк розробляли способи оцінювання рівня мовленнєвого розвитку дитини.

Технологіям дистанційної форми дошкільної освіти приділяли увагу А. Дем'янюк, Л. Жданюк, Л. Зімакова, А. А. Кошляк, В. Лесів, О. Тупиця, О. В. Шикиринська та ін. Проте дослідники зазначають, що експериментально досліджуватися певні аспекти діалогічного мовлення дітей (зокрема, за дистанційною формою здобуття дошкільної освіти) стали лише нещодавно, тому потребують подальшого вивчення.

Зазначене зумовило вибір теми нашого дослідження - **«Педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти».**

Об'єкт дослідження: розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідження поставлено такі **завдання:**

1. Теоретично обґрунтувати та схарактеризувати особливості розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.
2. Визначити критерії, показники й рівні розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.
3. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Гіпотеза дослідження. Ефективність розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти значно підвищиться, якщо буде впроваджено такі педагогічні умови:

1. Інтерактивність цифрового середовища.
2. Систематичне використання ігрових технологій.
3. Створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-заходів.
4. Інтеграція синхронних та асинхронних режимів взаємодії учасників освітнього процесу.
5. Активна участь батьків в освітньому процесі.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано теоретичні та емпіричні методи, що забезпечило комплексний підхід до дослідження та дозволило інтегрувати аналіз наукових джерел із практичною перевіркою ефективності педагогічних рішень. До теоретичних методів належало вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, що забезпечило систематизацію наукових підходів, уточнення ключових понять та узагальнення сучасних тенденцій у сфері дошкільної освіти.

Серед емпіричних методів застосовувався педагогічний експеримент щодо перевірки ефективності визначених педагогічних умов, спостереження за мовленнєвою активністю та комунікативною поведінкою дітей у процесі освітньої взаємодії. Додатково було використано анкетування педагогів та батьків, що дозволило виявити їхнє ставлення до дистанційної форми

дошкільної освіти, а також оцінити труднощі й переваги у розвитку мовленнєвої компетентності дітей.

База дослідження: Комунальний заклад дошкільної освіти «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 384» Дніпровської міської ради.

Наукова новизна отриманих результатів. *Уперше* обґрунтовано специфіку розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти, введено в науковий обіг емпіричні дані щодо його труднощів і переваг; визначено педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти. *Подальшого розвитку дістали* теоретичні положення про індивідуалізований характер дистанційної форми здобуття дошкільної освіти; уявлення про роль родини у підтримці освітнього процесу дітей за дистанційною формою; методичні підходи до організації дистанційної взаємодії, які поєднують цифрові інструменти з інтерактивними формами роботи та ігровою діяльністю; концепція розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку як інтегрованого процесу, що включає когнітивний, емоційний та соціальний компоненти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості їх безпосереднього використання в освітній практиці дошкільних закладів та у сімейному вихованні; у процесі підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти та в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільних закладів; а також для розробки освітніх програм для дистанційної форми організації дошкільної освіти дітей старшого дошкільного віку. Розроблені й апробовані діагностичні матеріали, ігровий проєкт «Центр управління роботами-рятувальниками», методичні рекомендації для педагогів і батьків забезпечують ефективне вирішення проблем розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію та доповідалися на науково-практичних заходах різного рівня.

- «Декада студентської науки МДУ – 2025» (4 березня 2025 р). Тема: **«Розвиток діалогічного мовлення дітей засобами інтерактивних методів – дистанційний формат»**

- Всеукраїнський форум «Актуальні проблеми дошкільної, початкової, спеціальної та інклюзивної освіти» (28–29 січня 2025 р., м. Полтава). Тема «Розвиток комунікативної компетентності дітей дошкільного віку за дистанційної форми навчання».

- Методичний захід для педагогічних працівників та керівництва ДНЗ № 52 «Райдуга» та фахівців з питань дошкільної освіти Управління освіти Бахмутської міської ради Донецької області (15 квітня 2025 р). Тема «Упровадження інноваційних підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників в умовах дистанційної освіти».

- «Тиждень дошкілля» на кафедрі ДО МДУ (жовтень 2025 р.). Тема: «Педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти»

- Всеукраїнській конкурс наукових робіт здобувачів вищої освіти «ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ». За результатами конкурсу наукова робота **посіла II місце.**

Публікації. За результатами магістерського дослідження підготовлено та оприлюднено наукові публікації, що підтверджують апробацію основних положень роботи:

1. Вирвич В. Розвиток діалогічного мовлення дітей засобами інтерактивних методів – дистанційний формат. *Дебют*: Збірник тез доповідей студентів психолого-педагогічного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2025 / За заг. ред. д.політ.н., проф. Трофименка М.В., к.пед.н., доц. Демидової Ю. О. Київ, 2025. С. 119-122.

2. Вирвич В. О. Наукові дослідження щодо розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти: *Прогромадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 24 квітня 2025 року / за заг. ред. О.А.Голюк. Маріуполь: МДУ, 2025. С. 65-69.

3. Вирвич В. О., Макаренко С. І. Роль батьків у розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти. *Магістерські студії психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету*: збірник наукових праць здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта. Інклюзія», «Початкова освіта», «Фізична культура», «Практична психологія», «Менеджмент. Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Випуск 3. Київ: МДУ, 2025. С. 1-14.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

1.1. Діалогічне мовлення як педагогічна проблема в сучасній дошкільній освіті

Діалогічне мовлення у сучасній педагогічній науці розглядається як фундаментальний компонент комунікативної компетентності особистості, що формується у ранньому дитинстві та становить основу для подальшого соціального розвитку дитини. За визначенням О.О. Потебні, діалог являє собою особливу форму мовленнєвої взаємодії, побудовану на принципах активного обміну думками, почуттями та інформацією між співрозмовниками [3]. Ця форма спілкування характеризується безпосередньою участю двох або більше осіб у мовленнєвому процесі, де кожен учасник по чергово виконує роль мовця та слухача. Діалогічне мовлення вирізняється ситуативністю, контекстуальністю та емоційною забарвленістю, що робить його найбільш природною формою комунікації для дітей дошкільного віку [4].

Теоретичний аналіз наукової літератури дозволяє виділити основні характеристики діалогічного мовлення, що відрізняють його від монологічної форми мовленнєвої діяльності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика діалогічного та монологічного мовлення [2; 9; 36]

Критерії порівняння	Діалогічне мовлення	Монологічне мовлення
Структурні особливості	Реплікова будова, діалогічні єдності, чергування мовець-слухач	Розгорнуте висловлювання однієї особи, логічна послідовність частин
Планування	Спонтанне, ситуативне планування реплік	Попереднє планування змісту та структури
Синтаксичні конструкції	Прості речення, повтори,	Складні синтаксичні

	недомовленості	конструкції, повні речення
Лексичні засоби	Розмовна лексика, займенники, частки, вигуки	Літературна лексика, термінологія, розширені номінації
Зв'язність	Ситуативна зв'язність, підтримується контекстом	Контекстуальна зв'язність, логічні засоби зв'язку
Невербальні засоби	Активне використання жестів, міміки, інтонації	Обмежене використання невербальних засобів
Комунікативні функції	Обмін інформацією, регуляція поведінки	Повідомлення, переконання, вплив, естетична
Розвиток у дошкільників	Формується раніше, є природною формою спілкування	Розвивається пізніше, потребує спеціального навчання

Діалог характеризується ситуативністю, тобто тісним зв'язком із конкретними умовами спілкування та екстралінгвістичним контекстом. Еліптичність діалогічного мовлення виявляється у використанні скорочених конструкцій, пропусках окремих слів та словосполучень, що компенсуються невербальними засобами та ситуацією спілкування. Спонтанність діалогу полягає у його непередбачуваності, швидкості мовленнєвих реакцій, використанні простих синтаксичних конструкцій. Емоційність діалогічного мовлення виражається у високому ступені емоційної забарвленості, використанні інтонаційних засобів, жестів та мімічних виразів [27].

Теоретичне обґрунтування діалогічного мовлення як педагогічної проблеми базується на фундаментальних положеннях філософії мови, психолінгвістики та педагогічної антропології. Діалог розглядається як універсальний принцип буття, що проявляється у всіх сферах людської діяльності та є основою формування свідомості особистості. Діалогічність визначається як онтологічна характеристика мовлення, яка формує його смислову структуру та комунікативну спрямованість. Узагальнено за джерелами, що положення про соціальну природу мовлення та його роль у формуванні вищих психічних функцій, з підкресленням того, що діалогічна взаємодія є первинною формою мовленнєвої діяльності, з якої пізніше розвивається монологічне мовлення [14].

Педагогічна проблематика розвитку діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку набуває особливої гостроти у контексті сучасних викликів дошкільної освіти, пов'язаних із трансформацією освітнього середовища та впровадженням дистанційних технологій навчання.

За визначенням А.М. Богуш, діалогічне мовлення дітей представляє складну багатокомпонентну систему взаємообумовлених мовленнєвих дій, спрямованих на встановлення та підтримання комунікативного контакту між співрозмовниками [3, с. 324]. Цей феномен характеризується двосторонністю процесу спілкування, активною участю всіх учасників комунікації та ситуативною залежністю мовленнєвих висловлювань.

Сучасні дослідження А. М. Богуш [3, с. 156] свідчать про те, що діалогічне мовлення виступає не лише засобом комунікації, але й інструментом пізнання світу, формування особистості та розвитку творчих здібностей дитини. Водночас спостерігається тенденція до зниження рівня сформованості діалогічних умінь у сучасних дітей дошкільного віку, що пов'язано з обмеженням їхнього живого спілкування та переважанням пасивних форм сприйняття інформації. Це актуалізує потребу в розробці нових методологічних підходів до формування діалогічної компетентності дошкільників.

Г. О. Лопатіна [21, с. 78] визначає такі специфічні особливості діалогічного мовлення дітей дошкільного віку, як переважання питальних та спонукальних речень, широке використання займенників та часток, активне застосування невербальних засобів спілкування. Тематика дитячих діалогів зазвичай пов'язана з безпосереднім досвідом дітей, їхніми інтересами та потребами [15]. Структура діалогів поступово ускладнюється від простих двочленних єдностей до багаточленних діалогічних комплексів із розгорнутими репліками та складною тематичною організацією.

Психолого-педагогічні дослідження О. П. Амацьєвої, Л. В. Артемової, А. М. Богуш, О. І. Білан, Н. В. Гавриш, Л. М. Галігузової, Л. О. Калмикової, К. Л. Крутій, О. Г. Лещенко, Н. В. Луцан, Т. О. Піроженко, О.Б. Полєвікової,

Є. О. Смирнової, Г. В. Чулкової, Т. М. Юртайкіної, Van der Wilt, F., van Oers, B. Volman [40] та інших науковців свідчать, що формування діалогічних умінь у дітей дошкільного віку відбувається поетапно та характеризується певними закономірностями. На початковому етапі діти оволодівають елементарними формами діалогічної взаємодії, такими як запитання-відповідь, звернення-реакція, прохання-виконання. Поступово розширюється репертуар діалогічних єдностей, ускладнюється структура реплік, підвищується рівень самостійності у веденні розмови [7]. Водночас процес формування діалогічних умінь характеризується нерівномірністю та індивідуальними особливостями, що вимагає диференційованого підходу до його розвитку.

Особливого значення набуває розгляд діалогічного мовлення у контексті комунікативно-діяльнісного підходу до мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Цей підхід ґрунтується на розумінні мовлення як виду діяльності, що має власну структуру, мотивацію та результат. Діалогічна взаємодія розглядається як спільна діяльність учасників спілкування, спрямована на досягнення взаємопорозуміння та вирішення комунікативних завдань. К. Колеснік та колеги [15, с. 129] підкреслюють, що ефективність формування діалогічних умінь залежить від створення природних ситуацій спілкування, які мотивують дітей до активної мовленнєвої взаємодії та забезпечують осмисленість комунікативної діяльності.

Педагогічна проблематика формування діалогічних умінь тісно пов'язана з розвитком інших компонентів мовленнєвої системи дитини. Фонетичний розвиток забезпечує чітку артикуляцію звуків, правильну інтонаційну організацію мовлення, що є необхідною умовою успішної діалогічної взаємодії. Лексичний розвиток передбачає розширення активного словника дитини, засвоєння семантичних відношень між словами, формування лексичної гнучкості. Граматичний розвиток включає оволодіння морфологічними та синтаксичними засобами мови для правильного оформлення висловлювань у

діалозі. Прагматичний розвиток охоплює формування умінь використовувати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації та мети спілкування.

Сучасні дослідження О. Б. Полєвікової [27, с. 134] виокремлюють кілька підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. Структурно-функціональний підхід зосереджується на вивченні структурних особливостей діалогу та формуванні відповідних мовленнєвих умінь. Комунікативно-прагматичний підхід акцентує увагу на функціональному використанні мови у реальних ситуаціях спілкування. Культурологічний підхід підкреслює роль національної культури та традицій у формуванні діалогічних умінь. Особистісно-орієнтований підхід враховує індивідуальні особливості та потреби дітей у процесі мовленнєвого розвитку. Інтегративний підхід передбачає поєднання різних методологічних позицій для забезпечення комплексного розвитку діалогічних умінь.

Важливою складовою теоретичного обґрунтування проблеми є розуміння ролі соціального середовища у формуванні діалогічних умінь дітей дошкільного віку. Соціокультурна теорія розвитку підкреслює провідну роль соціальної взаємодії у формуванні вищих психічних функцій, включаючи мовленнєві здібності. Зона найближчого розвитку як центральне поняття цієї теорії визначає потенційні можливості дитини у співпраці з більш досвідченими партнерами. Діалогічна взаємодія з дорослими та однолітками створює оптимальні умови для актуалізації цих можливостей та переходу потенційного розвитку в актуальний.

Соціокультурні чинники формування діалогічних умінь включають мовленнєве середовище сім'ї, традиції народної педагогіки, національні особливості спілкування, медіакультуру сучасного суспільства. Н. Ф. Трегубова [34, с. 22] підкреслює, що діти засвоюють не лише мовні форми, але й культурні смисли, закладені у діалогічній взаємодії. Національний менталітет, ціннісні орієнтації суспільства, традиційні форми спілкування знаходять відображення у мовленнєвій поведінці дітей дошкільного віку.

Водночас глобалізаційні процеси та культурна уніфікація створюють нові виклики для збереження національної специфіки діалогічного мовлення. Відтак педагогічна робота має враховувати як загальнолюдські комунікативні норми, так і національно-культурні особливості діалогічної взаємодії.

Теорія мовленнєвих жанрів має велике значення для розуміння специфіки діалогічного мовлення дошкільників. Мовленнєві жанри розглядаються як відносно стійкі типи висловлювань, що характеризуються певною тематикою, композиційною будовою та стилістичними особливостями. Діти дошкільного віку поступово оволодівають різними жанрами діалогічного мовлення: побутовою розмовою, грою-діалогом, навчальним діалогом, творчим діалогом. Кожен жанр має специфічні характеристики та вимагає формування відповідних мовленнєвих умінь. Розуміння зазначеного дозволяє педагогам ефективно організовувати роботу з розвитку діалогічного мовлення дітей.

Психолінгвістичні дослідження механізмів породження діалогу – це процес створення мовленнєвого висловлювання, який відбувається у свідомості дитини перед тим, як вона щось скаже – та сприймання діалогічного мовлення розкривають складність цього процесу та його психологічну природу. Породження діалогічного висловлювання включає кілька етапів [19]. На мотиваційному етапі формується потреба у спілкуванні та визначається комунікативна мета. Орієнтувальний етап передбачає аналіз ситуації спілкування та вибір відповідних мовних засобів. Планувальний етап включає програмування висловлювання та відбір лексико-граматичних засобів. Реалізаційний етап забезпечує артикуляційне оформлення висловлювання. Контрольний етап передбачає перевірку відповідності реалізованого висловлювання задуманому.

Сприймання діалогічного мовлення також має складну структуру та включає акустико-фонетичний, лексико-граматичний та семантичний рівні обробки інформації [14]. На акустико-фонетичному рівні відбувається сегментація мовленнєвого потоку та ідентифікація фонем. Лексико-

граматичний рівень забезпечує розпізнавання слів та граматичних конструкцій. Семантичний рівень передбачає розуміння смислу висловлювання та його інтерпретацію у контексті ситуації спілкування. Ефективність сприймання діалогічного мовлення залежить від розвитку фонематичного слуху, обсягу пасивного словника, рівня граматичних знань та здатності до смислової інтерпретації.

Методика розвитку діалогічного мовлення дошкільників базується на лінгводидактичних принципах навчання мови. Зокрема, принцип комунікативності передбачає організацію навчання через реальні або наближені до реальних ситуації спілкування. Принцип функціональності зосереджує увагу на практичному використанні мовних засобів для вирішення комунікативних завдань. Принцип ситуативності підкреслює важливість контексту спілкування для розуміння та продукування діалогічних висловлювань. Принцип новизни забезпечує варіативність комунікативних ситуацій та запобігає механічному заучуванню мовленнєвих зразків. Принцип особистісної орієнтації враховує індивідуальні особливості, інтереси та потреби дітей [3, с. 312].

Культурно-історична концепція розвитку психіки підкреслює роль культурних засобів у формуванні мовленнєвих здібностей дітей. Мова як основний культурний засіб опосередковує розвиток вищих психічних функцій та забезпечує трансляцію культурного досвіду від покоління до покоління. Діалогічне мовлення виступає первинною формою засвоєння культурних значень та смислів, через яку дитина входить у світ людської культури. Національні особливості діалогічного мовлення, специфіка мовленнєвого етикету, традиційні форми спілкування становлять важливу складову культурної ідентичності особистості.

Етичні аспекти діалогічної взаємодії становлять важливу складову морального виховання дошкільників. Формування культури спілкування, поваги до співрозмовника, толерантності до різних думок та позицій є невід'ємною частиною розвитку діалогічних умінь. А. С. Фуделло [35, с. 151]

підкреслює значення морально-етичної складової у формуванні діалогічної компетентності дітей дошкільного віку. Діалогічна взаємодія має будуватися на принципах взаємоповаги, довіри, відкритості, готовності до співпраці. Ці принципи закладають основу для формування позитивного ставлення до спілкування та розвитку соціально-комунікативних навичок.

Соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку тісно пов'язаний з формуванням діалогічних умінь. Розвиток емпатії, здатності розуміти емоційний стан співрозмовника, формування соціальних навичок взаємодії створюють основу для успішної діалогічної комунікації. Дослідження Ю. М. Смолянко та А. А. Рой [31, с. 24] засвідчують, що діти з високим рівнем соціально-емоційного розвитку демонструють більшу активність у діалогічній взаємодії, здатність адаптувати своє мовлення до особливостей співрозмовника, використовувати різноманітні стратегії підтримання розмови.

Психологічний клімат групи значною мірою впливає на успішність формування діалогічних умінь дошкільників. Атмосфера довіри, взаємоповаги, психологічного комфорту створює сприятливі умови для відкритого спілкування та активної участі дітей у діалогічній взаємодії. Конфліктні ситуації, напруженість у стосунках, авторитарний стиль керівництва пригнічують мовленнєву активність дітей та перешкоджають розвитку діалогічних умінь. Педагогічне керівництво групою динамікою, формування позитивних міжособистісних стосунків, створення ситуацій успіху для кожної дитини є важливими умовами ефективної роботи з розвитку діалогічного мовлення.

Мотиваційна основа діалогічної взаємодії є ключовим фактором успішності формування відповідних умінь у дітей дошкільного віку. Внутрішня мотивація, що ґрунтується на природній потребі дітей у спілкуванні, забезпечує стійкість навчальних досягнень та переносність сформованих умінь у нові ситуації. Зовнішня мотивація, створювана через систему заохочень, ігрових моментів, цікавого змісту, доповнює внутрішню мотивацію та підвищує

ефективність педагогічного впливу. І. Юдіна [39, с. 108] підкреслює важливість формування позитивної мотивації до спілкування у дітей дошкільного віку як основи для розвитку комунікативної компетентності.

Рефлексивна складова педагогічної діяльності з розвитку діалогічного мовлення передбачає постійний аналіз ефективності використовуваних методів, корекцію педагогічних дій відповідно до отриманих результатів. Самоаналіз педагогічної діяльності, вивчення передового досвіду, участь у методичних заходах сприяють професійному зростанню та підвищенню якості освітньої роботи. Рефлексивна позиція педагога є основою для творчого підходу до розв'язання педагогічних завдань та адаптації методичних рекомендацій до конкретних умов роботи.

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до формування діалогічних умінь дітей. Гуманізація освітнього процесу передбачає визнання дитини як активного суб'єкта освітньої діяльності, урахування її індивідуальних особливостей та потреб. Особистісно-орієнтований підхід в освіті актуалізує значення діалогічного мовлення як засобу самовираження та самореалізації дитини. Компетентнісний підхід зосереджує увагу на формуванні здатності застосовувати набуті знання та вміння у реальних життєвих ситуаціях, що підкреслює практичну значущість діалогічних умінь.

Методичні підходи до розвитку діалогічного мовлення дошкільників характеризуються різноманітністю та варіативністю. Традиційні методи включають бесіди, читання та обговорення літературних творів, розгляд картин та ілюстрацій, дидактичні ігри мовленнєвого спрямування. Інноваційні методи передбачають використання інтерактивних технологій, проектної діяльності, кейс-методу, сторітелінгу, тренінгових вправ. Вибір методів залежить від віку дітей, рівня їхнього мовленнєвого розвитку, індивідуальних особливостей та специфіки освітніх завдань.

Варіативність методичних підходів до розвитку діалогічного мовлення відображає багатогранність цієї педагогічної проблеми та необхідність пошуку оптимальних шляхів її вирішення. Традиційні методи зберігають свою актуальність завдяки перевірній ефективності та відповідності віковим особливостям дошкільників. Інноваційні методи розширюють можливості педагогічного впливу та відповідають сучасним вимогам до якості освіти. Інтегративний підхід до використання різних методів забезпечує комплексність педагогічного впливу та врахування індивідуальних особливостей дітей. Д. О. Сопова та О. Г. Резнік [32, с. 230] наголошують на необхідності системного підходу до формування діалогічної компетентності дошкільників.

Інтеграція змісту дошкільної освіти створює нові можливості для формування діалогічних умінь у різних видах діяльності дітей. Ігрова діяльність як провідна у дошкільному віці забезпечує природне середовище для діалогічної взаємодії. Рольові ігри, режисерські ігри, ігри з правилами створюють різноманітні ситуації спілкування, що стимулюють розвиток діалогічного мовлення. Художньо-творча діяльність, зокрема театралізовані ігри, драматизації, інсценування, сприяють формуванню виразності мовлення, розширенню діапазону мовленнєвих ролей, розвитку творчих здібностей у сфері комунікації [31, с. 24]

Пізнавально-дослідницька діяльність дошкільників також має великий потенціал для розвитку діалогічного мовлення. Спільні дослідження, експерименти, проєкти створюють потребу в обговоренні результатів, формулюванні гіпотез, плануванні дій. Діалог у процесі пізнавальної діяльності набуває особливих характеристик: він стає більш цілеспрямованим, логічно організованим, насиченим термінологією з відповідних галузей знань. Такий діалог сприяє не лише мовленнєвому, але й інтелектуальному розвитку дітей, формуванню наукового мислення та дослідницьких умінь.

Технологічні аспекти сучасної педагогічної діяльності також впливають на процес формування діалогічних умінь дошкільників.

О. В. Шикиринська [38, с. 61] досліджує можливості використання цифрових технологій у мовленнєвому розвитку дітей, зокрема інтерактивних вправ, мультимедійних презентацій, освітніх додатків. Сучасні технології розширюють можливості моделювання комунікативних ситуацій, створення віртуального мовленнєвого середовища, персоналізації освітнього процесу. Водночас використання технічних засобів не може повністю замінити живе міжособистісне спілкування, яке залишається основою формування діалогічних умінь. Оптимальне поєднання традиційних та інноваційних методів забезпечує ефективність педагогічного впливу на мовленнєвий розвиток дітей.

Творчий потенціал діалогічного мовлення розкривається через включення дітей у різноманітні види художньо-творчої діяльності. Т. Г. Чикалова [37, с. 90] досліджує використання методу «кубики історій» для розвитку діалогічного мовлення дошкільників, що поєднує ігровий та творчий підходи до формування мовленнєвих умінь. Творча діяльність стимулює уяву дітей, розширює тематичний репертуар діалогів, сприяє розвитку образного мислення та емоційної сфери. Імпровізаційний характер творчих завдань наближає навчальні ситуації до природних умов спілкування, що підвищує мотивацію дітей до діалогічної взаємодії.

Інклюзивний підхід до дошкільної освіти актуалізує питання формування діалогічних умінь у дітей з особливими освітніми потребами. Л. Л. Стахова та Н. А. Поваляшко [33, с. 291] розглядають специфіку розвитку діалогічного мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення, підкреслюючи необхідність індивідуального підходу та спеціальних корекційних методик. Діти з мовленнєвими порушеннями потребують додаткової підтримки у формуванні діалогічних умінь, використання візуальних опор, спрощення мовленнєвих конструкцій, створення комфортних умов для спілкування. Інклюзивне освітнє середовище сприяє соціалізації дітей з особливими потребами через включення їх у природні комунікативні ситуації з однолітками.

Профілактична спрямованість педагогічної роботи з розвитку діалогічного мовлення передбачає раннє виявлення та попередження мовленнєвих труднощів. Систематична діагностика мовленнєвого розвитку дітей, створення стимулюючого мовленнєвого середовища, своєчасна корекційна допомога забезпечують профілактику виникнення серйозних мовленнєвих порушень. Міждисциплінарна взаємодія педагогів, логопедів, психологів, медичних працівників створює систему комплексного супроводу мовленнєвого розвитку дітей. Батьки як активні учасники цього процесу отримують необхідну підтримку та консультативну допомогу від фахівців.

Гендерні особливості розвитку діалогічного мовлення також потребують педагогічної уваги та врахування у процесі організації освітньої роботи. Дослідження свідчать про певні відмінності у мовленнєвій поведінці хлопчиків та дівчаток, що проявляються у виборі тем для спілкування, стилі комунікації, невербальних проявах. Дівчатка зазвичай демонструють більшу активність у вербальному спілкуванні, схильність до емоційної виразності, кооперативні стратегії взаємодії. Хлопчики частіше використовують директивний стиль спілкування, орієнтуються на предметний зміст розмови, менше уваги приділяють емоційним аспектам комунікації. Врахування гендерних особливостей дозволяє педагогам більш ефективно організовувати роботу з формування діалогічних умінь [24, с.50].

Діагностика рівня сформованості діалогічних умінь у дітей дошкільного віку є важливою складовою педагогічного процесу. Комплексна діагностика включає спостереження за мовленнєвою поведінкою дітей у різних ситуаціях, аналіз продуктів мовленнєвої діяльності, проведення спеціальних діагностичних завдань. Критерії оцінювання охоплюють когнітивний, емоційно-комунікативний та операційний (або мовленнєво-діяльнісний) компоненти діалогічного мовлення. Результати діагностики використовуються для планування індивідуальної роботи з дітьми та корекції освітнього процесу.

Педагогічні дослідження виокремлюють кілька рівнів сформованості діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку. Високий рівень характеризується активною участю дитини у діалозі, здатністю ініціювати та підтримувати розмову, використанням різноманітних мовленнєвих засобів, адекватним реагуванням на репліки співрозмовника. Середній рівень передбачає участь у діалозі за підтримки дорослого, використання простих мовленнєвих конструкцій, обмежений репертуар діалогічних єдностей. Низький рівень проявляється у пасивній позиції дитини в діалозі, односкладових відповідях, труднощах у формулюванні власних думок та запитань [27, с. 134]

Роль педагога у процесі формування діалогічних умінь дітей дошкільного віку є надзвичайно важливою та багатоаспектною. Педагог виступає як зразок мовленнєвої поведінки, організатор комунікативних ситуацій, фасилітатор діалогічної взаємодії, консультант з питань мовленнєвого розвитку. Професійна компетентність педагога у сфері розвитку діалогічного мовлення передбачає глибоке розуміння закономірностей мовленнєвого розвитку дітей, володіння методиками діагностики та корекції мовленнєвих порушень, здатність створювати розвивальне мовленнєве середовище.

Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною у питаннях розвитку діалогічного мовлення дітей має стратегічне значення для забезпечення єдності педагогічних впливів. Батьки як перші й найближчі співрозмовники дітей відіграють ключову роль у формуванні основ діалогічної культури. Педагогічна просвіта батьків, консультативна допомога, спільні заходи сприяють підвищенню педагогічної компетентності сім'ї та створенню сприятливого мовленнєвого середовища в домашніх умовах. Партнерська взаємодія педагогів та батьків забезпечує континуальність мовленнєвого розвитку дітей.

Міжнародний досвід розвитку діалогічного мовлення дошкільників демонструє різноманітність підходів та методів, що використовуються у різних країнах [8]. Скандинавська модель дошкільної освіти акцентує увагу на природності мовленнєвої взаємодії, створенні неформальної атмосфери

спілкування. Британська система підкреслює значення літературних творів у розвитку мовлення, використання драматизації та рольових ігор. Японська педагогіка зосереджується на формуванні культури спілкування, дотриманні етикетних норм у діалозі. Вивчення та адаптація кращих світових практик може сприяти вдосконаленню вітчизняної системи мовленнєвого розвитку дошкільників.

Перспективи розвитку теорії та практики формування діалогічних умінь пов'язані з інтеграцією сучасних наукових досягнень у галузі психології, лінгвістики, педагогіки, нейронауки. Нейропсихологічні дослідження механізмів мовленнєвої діяльності розкривають нові можливості для оптимізації процесу навчання. Цифрові технології створюють інноваційні засоби розвитку діалогічного мовлення, що поєднують традиційні педагогічні підходи з сучасними технічними можливостями. Міждисциплінарний характер сучасних досліджень сприяє формуванню цілісного розуміння проблеми та розробці ефективних методів її вирішення.

Отже, діалогічне мовлення як педагогічна проблема в сучасній дошкільній освіті характеризується багатоаспектністю та міждисциплінарністю, що вимагає комплексного підходу до її теоретичного обґрунтування та практичного розв'язання через інтеграцію досягнень різних галузей наукового знання та врахування сучасних тенденцій розвитку освітньої системи.

1.2. Психолого-педагогічні особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку

Старший дошкільний вік характеризується якісними змінами в розвитку мовленнєвої системи дитини, що створює сприятливі передумови для опанування діалогічної форми спілкування [20]. Дослідження показують, що у старших дошкільників розвиток дзеркальних нейронів сприяє формуванню здатності до імітації комунікативної поведінки та емпатійного розуміння

співрозмовника. Функціональна пластичність мозку дитини створює оптимальні умови для засвоєння складних комунікативних навичок.

У цей період відбувається інтенсивний розвиток всіх компонентів мовленнєвої діяльності: фонетичного, лексичного, граматичного та прагматичного. Дитина 5-6 років демонструє здатність до свідомого конструювання висловлювань, використання різноманітних синтаксичних структур та адаптації мовленнєвої поведінки до комунікативної ситуації. Нейрофізіологічні дослідження свідчать про активне формування в цьому віці кіркових зон, відповідальних за мовленнєву діяльність, що забезпечує можливість засвоєння складних мовленнєвих конструкцій та правил їх застосування.

Соціолінгвістичні характеристики діалогічного мовлення включають засвоєння дитиною соціальних варіантів мови та їх доречне використання у різних комунікативних контекстах. Старші дошкільники демонструють здатність до диференціації формального та неформального реєстрів мовлення, адаптуючи свою мовленнєву поведінку відповідно до соціального статусу співрозмовника [34, с. 22]. Розуміння соціальних конотацій мовних одиниць дозволяє дитині більш точно інтерпретувати комунікативні наміри партнерів по спілкуванню. Формування соціокультурної компетенції забезпечує успішну комунікацію у полікультурному середовищі.

Психолінгвістичні механізми породження діалогічного мовлення у старших дошкільників включають процеси внутрішнього програмування висловлювань, їх лексико-граматичного оформлення та артикуляційної реалізації. Розвиток операційних компонентів мовленнєвої діяльності забезпечує автоматизацію базових мовленнєвих навичок та звільняє когнітивні ресурси для планування змістового наповнення діалогу. Формування мовленнєвого контролю дозволяє дитині відстежувати адекватність своїх висловлювань комунікативній ситуації та вносити необхідні корективи.

Розвиток семантичних мереж забезпечує швидкий доступ до необхідних лексичних одиниць та їх семантичних зв'язків.

Психологічна структура діалогічного мовлення включає когнітивний, емоційно-вольовий та операційний компоненти [12; 14]. Гармонійний розвиток усіх компонентів забезпечує формування діалогічної компетентності як інтегративної характеристики особистості дитини [39].

1. Когнітивний компонент діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку [14] забезпечує розуміння змісту спілкування, аналіз комунікативної ситуації та планування мовленнєвих дій. Когнітивні передумови пов'язані з формуванням операційних структур мислення та розвитком мовленнєвої свідомості. Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення старших дошкільників характеризуються активним використанням різноманітних мовних засобів для вираження комунікативних намірів. Дитина оволодіває складними синтаксичними конструкціями, включаючи складнопідрядні та складносурядні речення, що дозволяє їй точніше передавати свої думки та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у висловлюваннях. Розвиток лексичного компонента супроводжується засвоєнням абстрактної лексики, синонімів та антонімів, що збагачує експресивні можливості дитини. Формування граматичної правильності мовлення забезпечує дотримання мовних норм у процесі діалогічної взаємодії.

У старшому дошкільному віці дитина демонструє здатність до аналізу мовленнєвих ситуацій, планування діалогічної взаємодії та контролю за власним мовленням. Розвиток довільності психічних процесів забезпечує можливість свідомого керування мовленнєвою діяльністю та дотримання правил діалогічного спілкування. Формування внутрішнього мовлення створює основу для попереднього програмування висловлювань та їх корекції у процесі реалізації.

Невербальні компоненти діалогічного мовлення відіграють значну роль у комунікативній діяльності старших дошкільників, доповнюючи та уточнюючи

вербальну інформацію. Дитина поступово оволодіває різноманітними жестами, мімічними виразами та позами, що підсилюють емоційне забарвлення висловлювань та сприяють кращому розумінню співрозмовником комунікативних намірів. Розвиток просодичних навичок включає оволодіння інтонаційними моделями, темпом мовлення та паузами, що забезпечує виразність та емоційність діалогічного спілкування. Координація вербальних та невербальних засобів комунікації свідчить про високий рівень сформованості діалогічної компетенції.

Когнітивні стратегії розвитку діалогічного мовлення спрямовані на формування у дітей усвідомленого ставлення до комунікативної діяльності та розвиток метакомунікативних навичок. Це включає навчання дітей аналізувати комунікативні ситуації, планувати діалогічну взаємодію та оцінювати її ефективність. Розвиток рефлексивних здібностей забезпечує можливість самостійної корекції мовленнєвої поведінки та підвищення якості діалогічного спілкування. Формування метамовленнєвої свідомості створює основу для подальшого удосконалення комунікативної компетенції.

Культурно-історичний контекст розвитку діалогічного мовлення включає засвоєння дитиною культурних норм та традицій спілкування, характерних для її соціального середовища. Старші дошкільники поступово оволодівають етнокультурними особливостями діалогічної взаємодії, включаючи специфічні форми ввічливості, табу та престижні форми спілкування. Формування культурної ідентичності супроводжується розвитком здатності до міжкультурного діалогу та розуміння культурної різноманітності комунікативної поведінки.

Прагматична компетенція діалогічного мовлення старших дошкільників характеризується розумінням імпліцитних значень висловлювань та здатністю до відповідних висновків. Дитина поступово оволодіває навичками розпізнавання іронії, гумору та інших непрямих способів вираження думки у діалогічному спілкуванні. Розвиток розуму забезпечує можливість

прогнозування реакцій співрозмовника та адаптації власної комунікативної стратегії відповідно до його потреб та очікувань. Формування прагматичної свідомості сприяє ефективності міжособистісного спілкування та соціальній адаптації дитини.

Соціокультурна компетенція як складова діалогічного мовлення включає оволодіння правилами мовленнєвого етикету, нормами ввічливості та культурними концепціями спілкування. Старші дошкільники демонструють здатність до диференціації офіційного та неофіційного стилів спілкування, адаптації мовленнєвої поведінки до статусу співрозмовника та специфіки комунікативної ситуації [35, с. 151]. Формування соціокультурної компетенції забезпечує успішну інтеграцію дитини у соціальне середовище та ефективність її комунікативної діяльності у різних життєвих контекстах.

2. Емоційно-вольовий компонент діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку визначає мотиваційну спрямованість комунікативної діяльності та емоційне забарвлення висловлювань.

Мотиваційна сфера діалогічного мовлення у старших дошкільників характеризується поступовим переходом від ситуативно-особистісних до пізнавальних та соціальних мотивів спілкування. Дитина починає використовувати діалог не лише для задоволення безпосередніх потреб, але і для отримання інформації, встановлення соціальних зв'язків та самовираження. Цей процес супроводжується розширенням тематики діалогічного спілкування та ускладненням його структурної організації. Формування позаситуативних форм спілкування створює підґрунтя для розвитку діалогічного мовлення як засобу пізнання навколишнього світу та власної особистості.

Соціальні чинники розвитку діалогічного мовлення включають розширення кола спілкування дитини та ускладнення соціальних ролей, які вона виконує. У старшому дошкільному віці дитина активно взаємодіє не лише з дорослими, але й із однолітками, що вимагає опанування різних стилів та форм діалогічного спілкування [31, с. 24]. Гра як провідна діяльність цього

періоду створює природні ситуації для розвитку діалогічних умінь через виконання різних соціальних ролей та моделювання реальних життєвих ситуацій. Колективні ігри сприяють формуванню навичок ведення групових дискусій, узгодження позицій та прийняття колективних рішень.

Розвиток діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку відбувається у тісному зв'язку з формуванням соціальної перцепції та емпатійних здібностей. Дитина поступово оволодіває вмінням розпізнавати емоційний стан співрозмовника, адекватно інтерпретувати невербальні сигнали та адаптувати власну мовленнєву поведінку відповідно до особливостей комунікативного партнера. Ця здатність до децентрації у спілкуванні є однією з найхарактерніших рис психічного розвитку старших дошкільників. Водночас спостерігається поступове подолання егоцентричних тенденцій у мовленні та формування орієнтації на співрозмовника як активного учасника діалогу.

Соціально-емоційні стратегії розвитку діалогічного мовлення включають формування емпатійних здібностей, розвиток соціальної перцепції та навчання конструктивним способам розв'язання конфліктів у спілкуванні. Ці стратегії спрямовані на створення сприятливого соціально-емоційного клімату для діалогічної взаємодії та формування у дітей навичок ефективного співробітництва. Розвиток емоційного інтелекту забезпечує здатність до адекватної інтерпретації емоційних сигналів та використання емоцій як ресурсу для підвищення ефективності комунікації.

Мотиваційні стратегії стимулювання діалогічного мовлення включають створення цікавих комунікативних ситуацій, використання ігрових форм взаємодії та забезпечення позитивного емоційного фону спілкування. Ефективним є застосування проблемних ситуацій, що вимагають колективного обговорення, творчих завдань на співробітництво та ігор, спрямованих на розвиток комунікативних навичок [37, с. 90]. Принцип добровільної участі у діалогічному спілкуванні забезпечує збереження природної мотивації дитини та сприяє формуванню позитивного ставлення до комунікативної діяльності.

Емоційний розвиток старших дошкільників характеризується диференціацією емоційних станів та формуванням здатності до їх вербального вираження у діалогічному спілкуванні. Дитина оволодіває різноманітними засобами емоційної виразності мовлення, включаючи інтонаційні, лексичні та синтаксичні засоби. Розвиток емоційного інтелекту забезпечує здатність до адекватної інтерпретації емоційних проявів співрозмовника та відповідної модифікації власної мовленнєвої поведінки. Формування емпатійних здібностей сприяє встановленню довірливих відносин у діалогічному спілкуванні та підвищенню його ефективності.

3. Операційний компонент охоплює конкретні мовленнєві вміння та навички, необхідні для реалізації діалогічної взаємодії [14].

Психофізіологічні механізми діалогічного мовлення включають координовану роботу різних ділянок кори головного мозку, відповідальних за сприйняття, розуміння, планування та продукування мовлення. У старшому дошкільному віці відбувається активне дозрівання нейронних мереж, що забезпечують інтеграцію мовленнєвих та когнітивних процесів. Розвиток довільної уваги створює можливість для тривалого зосередження на діалогічній взаємодії та контролю за власним мовленням. Формування довільної пам'яті забезпечує утримання контексту діалогу та планування послідовних мовленнєвих дій.

Дискурсивні особливості діалогічного мовлення старших дошкільників характеризуються поступовим переходом від реактивних до ініціативних форм мовленнєвої активності. Дитина оволодіває вмінням ставити питання різних типів, висловлювати власну думку та аргументувати її, вести дискусію з однолітками. Розвиток діалогічної компетенції супроводжується формуванням здатності до тематичної організації спілкування та дотримання логічної послідовності у викладенні думок. Водночас зберігаються деякі особливості дитячого мовлення, зокрема тенденція до асоціативних переходів між темами та залежність від конкретної ситуації спілкування.

Структурні характеристики діалогічного мовлення старших дошкільників включають поступове ускладнення синтаксичної організації висловлювань та розширення їх семантичної насиченості. Дитина оволодіває різними типами діалогічних єдностей: питання-відповідь, повідомлення-згода/незгода, прохання-виконання/відмова тощо. Формується здатність до ініціювання діалогу, його підтримання та завершення відповідно до комунікативної ситуації. Розвиток метамовленнєвих навичок забезпечує можливість рефлексії над власним мовленням та його корекції у процесі діалогічної взаємодії.

Комунікативні стратегії старших дошкільників у діалогічному мовленні включають різноманітні тактики досягнення комунікативних цілей та подолання комунікативних бар'єрів. Дитина оволодіває стратегіями переконання, прохання, заперечення та компромісу, що дозволяє їй ефективно взаємодіяти з різними категоріями співрозмовників. Розвиток комунікативної гнучкості забезпечує можливість швидкої зміни стратегії спілкування у разі неефективності обраного підходу. Формування репертуару комунікативних тактик свідчить про зрілість соціально-комунікативних навичок дитини.

Мультиmodalність діалогічного мовлення старших дошкільників проявляється в умінні координувати мовленнєві, візуальні, кінестетичні та аудіальні канали передачі інформації для підвищення ефективності спілкування. Використання предметних дій, малюнків та іграшок як допоміжних засобів комунікації розширює виражальні можливості дитини та компенсує обмеження власне мовленнєвих засобів. Розвиток мультиmodalної грамотності створює передумови для успішної адаптації до сучасного інформаційно-комунікативного середовища.

Індивідуальні особливості розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників визначаються комплексом факторів, включаючи темперамент, когнітивний стиль, особливості нервової системи та соціальний досвід дитини. Діти з високим рівнем екстравертності, як правило, виявляють більшу активність у діалогічному спілкуванні та легше встановлюють контакт з

новими співрозмовниками. Інтровертовані діти можуть демонструвати високий рівень діалогічної компетенції у знайомому соціальному середовищі, але потребувати додаткової підтримки для адаптації до нових комунікативних ситуацій.

Вікова криза розвитку – криза семи років, пов'язана з переходом до шкільного навчання – може також впливати на динаміку формування діалогічного мовлення у старших дошкільників; супроводжуватися тимчасовими труднощами у діалогічному спілкуванні через зміну соціальної ситуації розвитку та необхідність адаптації до нових вимог. Водночас цей період характеризується якісним стрибком у розвитку мовленнєвої свідомості та формуванням нових можливостей для діалогічної взаємодії. Розвиток рефлексивних здібностей створює передумови для більш усвідомленого підходу до діалогічного спілкування.

Творчі прояви у діалогічному мовленні старших дошкільників включають здатність до імпровізації у спілкуванні, створення оригінальних діалогічних конструкцій та використання мовлення як засобу художнього самовираження. Дитина може створювати діалоги між іграшками, вигадувати розмови між казковими персонажами та експериментувати з різними стилями мовлення. Ці творчі прояви свідчать про високий рівень розвитку мовленнєвої свідомості та сформованість діалогічної компетенції як інструменту креативної діяльності.

Комунікативні невдачі у діалогічному мовленні старших дошкільників можуть бути зумовлені недостатнім розвитком окремих компонентів мовленнєвої системи, обмеженим соціальним досвідом або індивідуальними особливостями розвитку. Типовими проявами таких труднощів є нездатність підтримувати тематичну лінію діалогу, порушення черговості у спілкуванні, неадекватна інтерпретація комунікативних намірів співрозмовника. Своєчасна діагностика та корекція цих проблем є необхідною умовою гармонійного розвитку комунікативної компетенції дитини.

Вплив сім'ї на розвиток діалогічного мовлення є визначальним, оскільки саме у сімейному спілкуванні дитина отримує перший досвід діалогічної взаємодії та засвоює базові комунікативні стратегії. Стиль сімейного спілкування, рівень мовленнєвої культури батьків та їх готовність до діалогу з дитиною значною мірою визначають темпи та якість формування діалогічної компетенції. Демократичний стиль виховання, що передбачає врахування думки дитини та заохочення її ініціативи у спілкуванні, сприяє розвитку впевненості у діалогічній взаємодії та формуванню позитивного ставлення до спілкування загалом.

Інклюзивні підходи до розвитку діалогічного мовлення передбачають урахування особливих освітніх потреб дітей з різними рівнями розвитку та створення адаптивного комунікативного середовища. Це може включати використання альтернативних засобів комунікації, модифікацію темпу та структури діалогічної взаємодії, забезпечення додаткової візуальної або тактильної підтримки. Принцип інклюзії передбачає створення рівних можливостей для всіх дітей щодо участі у діалогічному спілкуванні незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Профілактичні заходи щодо попередження порушень розвитку діалогічного мовлення включають раннє виявлення факторів ризику, створення сприятливого мовленнєвого середовища та забезпечення систематичної роботи з розвитку комунікативних навичок. Особливу увагу слід приділяти дітям з обмеженим соціальним досвідом, мовленнєвими порушеннями або труднощами у соціальній адаптації. Комплексний підхід до профілактики передбачає співпрацю педагогів, батьків та спеціалістів різного профілю.

На підставі викладеного вище теоретичного аналізу можемо зробити висновок про психолого-педагогічні особливості та рівні розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Психолого-педагогічні особливості та рівні розвитку

діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку

(за А. М. Богуш, О. Б. Полєвіковою [3; 26])

Компоненти	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
КОГНІТИВНИЙ:			
розуміння змісту спілкування	Повно і точно розуміє зміст діалогу, здатний до глибокого аналізу комунікативної ситуації	Розуміє основний зміст спілкування, але може пропускати деталі та підтексти	Часткове розуміння змісту, потребує уточнень та повторів
Планування мовленнєвих дій	Самостійно планує свої висловлювання, логічно будує діалог	Планує прості мовленнєві дії, складні потребують підтримки	Діє спонтанно, без попереднього планування висловлювань
ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИЙ:			
Ініціативність у спілкуванні	Самостійно ініціює діалог, ставить різноманітні запитання, активно підтримує розмову навіть з незнайомими дорослими та дітьми	Ініціює діалог у знайомих ситуаціях, потребує незначної підтримки дорослого для розгортання спілкування	Рідко ініціює спілкування, очікує запитань від співрозмовника, пасивний у діалогічній взаємодії
Емоційна виразність	Адекватно передає емоційний стан через інтонацію, міміку та жести, тонко відчуває настрій співрозмовника та реагує відповідно	Демонструє основні емоції у спілкуванні, але не завжди точно інтерпретує емоційний стан інших	Емоційно збіднене мовлення, слабо розпізнає емоції співрозмовника, монотонна інтонація
ОПЕРАЦІЙНИЙ:			
Структурованість висловлювань	Використовує складні речення, дотримується логічної послідовності, вміло поєднує різні типи висловлювань (розповіді, міркування, опис)	Будує переважно прості поширені речення, іноді порушує логічну послідовність, але загалом висловлюється зрозуміло	Використовує прості непоширені речення, часто порушує логіку викладу, висловлювання уривчасті
Дотримання мовленнєвого етикету	Вільно використовує формули ввічливості, адаптує стиль спілкування до ситуації та співрозмовника, дотримується черговості у діалозі	Знає основні правила ввічливості, але не завжди застосовує їх доречно, іноді перебиває співрозмовника	Обмежене знання правил етикету, часто порушує норми ввічливого спілкування, не дотримується черговості
Тематична гнучкість	Легко переключасться між темами, підтримує розмову на різноманітні теми, вміло розвиває тему, запропоновану співрозмовником	Підтримує знайомі теми спілкування, з допомогою дорослого може розвинути нову тему	Обмежене коло тем для спілкування, труднощі у підтриманні незнайомих тем, швидко втрачає

			інтерес
--	--	--	---------

Отже, діалогічне мовлення у дітей старшого дошкільного віку характеризується складною психолого-педагогічною природою, що об'єднує когнітивний, емоційно-вольовий, операційний компоненти розвитку. Успішний розвиток діалогічного мовлення вимагає створення сприятливого комунікативного середовища, урахування індивідуальних особливостей дитини та застосування різноманітних педагогічних стратегій, спрямованих на стимулювання природної потреби у спілкуванні та забезпечення поступового ускладнення комунікативних завдань.

1.3. Можливості та виклики дистанційної форми здобуття освіти для розвитку діалогічного мовлення дітей у дошкільних закладах

Внаслідок глобальних викликів останніх років, зокрема пандемії COVID-19 та воєнного стану, дошкільна освіта України зазнала істотних змін, серед яких – підвищення актуальності дистанційної форми здобуття освіти [18; 30]. Відповідно до «Положення про дистанційну форму здобуття дошкільної освіти», дистанційна форма здобуття дошкільної освіти – це індивідуалізований процес здобуття дошкільної освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому освітньому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, за обов'язкової участі батьків вихованців [26, п. 2]. Дистанційна форма дошкільної освіти реалізується через взаємодію педагогів, дітей і батьків у синхронному (онлайн-заняття) та асинхронному (перегляд відеоматеріалів, виконання завдань самостійно) режимах із використанням цифрових платформ і сучасних засобів комунікації [13; 29].

Цифрові засоби комунікації - як нова умова розвитку діалогічного мовлення старших дошкільників, потребує особливої уваги у сучасних умовах. Сучасні технології створюють нові можливості для моделювання діалогічних ситуацій, забезпечення зворотного зв'язку та індивідуалізації навчального процесу [38, с. 61].

Діти старшого дошкільного віку демонструють природну здатність до засвоєння цифрових комунікативних практик, включаючи використання інтерактивних програм та мультимедійних ресурсів, емодзі, стикерів та інших візуальних засобів онлайн-спілкування [39, с. 108]. Водночас для повноцінного розвитку діалогічних навичок важливо забезпечити баланс між використанням цифрових технологій та живим міжособистісним спілкуванням, оскільки останнє залишається незамінним для формування повноцінної діалогічної компетенції.

Специфіка розвитку діалогічного мовленнєвого у дистанційній формі освіти полягає в необхідності адаптації традиційних методик до умов віртуального середовища з урахуванням особливостей сприйняття інформації дошкільниками через екран.

Теоретичні засади дистанційної форми здобуття освіти дітей старшого дошкільного віку ґрунтуються на положеннях сучасної педагогічної науки щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні найменших. Концептуальною основою є теорія діяльнісного підходу, яка підкреслює роль соціальної взаємодії у розвитку дитини, адаптована до умов цифрового середовища [18]. Важливим теоретичним підґрунтям слугує також концепція розвиваючого навчання, що акцентує увагу на створенні проблемних ситуацій та стимулюванні самостійної пізнавальної діяльності [3]. Сучасні дослідження у галузі цифровізації освіти підтверджують ефективність комбінованого використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій у роботі з дошкільниками.

Методологічні принципи організації дистанційного навчання у дошкільних закладах базуються на особистісно-орієнтованому підході, що передбачає врахування індивідуальних потреб та можливостей кожної дитини. Зокрема, принцип наочності реалізується через використання мультимедійних презентацій, відеоматеріалів та інтерактивних ігор, які сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу. Принцип активності забезпечується через створення ситуацій, що вимагають від дітей самостійної діяльності та творчого підходу до вирішення завдань. Системність в освітньому процесі досягається завдяки чіткому його плануванню та послідовному ускладненню навчальних завдань відповідно до вікових особливостей дошкільників.

Технічні можливості сучасних цифрових платформ відкривають широкі перспективи для організації якісної дистанційної освіти дітей старшого дошкільного віку. Відеоконференції дозволяють підтримувати безпосередній контакт між вихователем та дітьми, забезпечуючи можливість спостереження за емоційними реакціями та корекції освітнього процесу в режимі реального часу. Інтерактивні дошки сприяють розвитку дрібної моторики та підготовці руки до письма. Спеціалізовані освітні програми та додатки, розроблені з урахуванням вікових особливостей старшого віку, пропонують різноманітні види діяльності від простих логічних завдань до складних творчих проєктів. Можливості запису та відтворення матеріалів дозволяють дітям повторно переглядати складні теми та закріплювати отримані знання.

Використання мультимедійних технологій у розвитку діалогічного мовлення старших дошкільників відкриває нові можливості для створення полісенсорного навчального середовища. Поєднання візуальних, аудіальних та кінестетичних стимулів сприяє більш глибокому засвоєнню мовного матеріалу та враховує різні типи сприйняття інформації дітьми. Анімаційні персонажі та інтерактивні ігри створюють емоційно насичене навчальне середовище, що підвищує мотивацію дітей до навчання. Можливість багаторазового прослуховування та перегляду матеріалів дозволяє дітям засвоювати

інформацію у власному темпі. Використання доповненої реальності та віртуальних об'єктів робить навчальний процес більш захоплюючим та сучасним.

Ігрові технології (гейміфікація) у дистанційній освіті дошкільників займають центральне місце, оскільки гра є провідною діяльністю цього вікового періоду. Освітні комп'ютерні ігри, спеціально розроблені для розвитку мовлення, поєднують навчальні цілі з ігровим процесом, що робить засвоєння знань природним та цікавим для дітей. Квести та пригодницькі ігри стимулюють дітей до активного використання мовлення для вирішення проблемних ситуацій. Колективні онлайн-ігри сприяють розвитку комунікативних навичок та вмінню співпрацювати у віртуальному просторі [26, с. 78]. Використання елементів гейміфікації, таких як нагороди, рейтинги та досягнення, підтримує стійкий інтерес дітей до навчальної діяльності.

Індивідуалізація освітнього процесу у дистанційній освіті дошкільників передбачає створення персоналізованих освітніх маршрутів відповідно до рівня розвитку мовлення кожної дитини. Діагностичні інструменти дозволяють визначити сильні та слабкі сторони мовленнєвого розвитку та скласти індивідуальну програму корекційно-розвиткової роботи. Адаптивні навчальні системи автоматично підбирають завдання відповідної складності та надають додаткові пояснення у разі необхідності. Можливість індивідуальних онлайн-консультацій з педагогом забезпечує персональну підтримку кожної дитини. Батьки отримують детальні рекомендації щодо домашньої роботи та способів закріплення отриманих навичок у повсякденному спілкуванні.

Роль педагога у дистанційній освіті дошкільників кардинально змінюється, потребуючи освоєння нових компетентностей та підходів до організації навчального процесу. Сучасний вихователь має володіти не лише традиційними педагогічними методиками, але й навичками роботи з цифровими технологіями, створення мультимедійного контенту та онлайн-модерування групових занять. Функція педагога трансформується від

транслятора знань до фасилітатора навчання, який організовує дослідницьку діяльність дітей та підтримує їхню пізнавальну активність. Емоційна підтримка та створення позитивної атмосфери у віртуальному класі вимагають особливих навичок невербальної комунікації та використання технічних засобів для передачі емоційного стану. Професійний розвиток педагога включає постійне оновлення знань у галузі цифрових технологій та інноваційних методик навчання.

Батьківська участь у дистанційній освіті дошкільників набуває особливого значення, оскільки домашнє середовище стає основним місцем здійснення навчального процесу. Батьки виконують функції технічної підтримки, забезпечуючи стабільний інтернет-зв'язок та правильне налаштування обладнання для участі дитини у онлайн-заняттях. Педагогічна функція батьків полягає у створенні сприятливих умов для навчання, дотриманні режиму занять та підтримці дисципліни під час онлайн-уроків. Важливим є розуміння батьками особливостей віртуального навчання та їхня готовність до співпраці з педагогами у питаннях розвитку дитини [29, с. 134]. Регулярна комунікація між батьками та вихователями забезпечує узгодженість виховних впливів та створює єдиний освітній простір.

Соціалізація дошкільників у дистанційному форматі навчання потребує особливої уваги з боку педагогів та розробки спеціальних методик формування соціальних навичок у віртуальному середовищі. Онлайн-спілкування з однолітками під час групових занять сприяє розвитку комунікативних навичок та вмінню співпрацювати у цифровому просторі. Віртуальні рольові ігри та спільні творчі проекти дозволяють дітям взаємодіяти одне з одним, розвиваючи емпатію та соціальні компетентності. Важливим є створення можливостей для неформального спілкування дітей під час перерв або після занять. Педагогічна робота з формування правил поведінки у віртуальному просторі та цифрової етики є невід'ємною частиною соціального розвитку дошкільників.

Психологічні особливості сприйняття інформації дошкільниками через екран вимагають особливого підходу до організації дистанційних занять та дозування навчального навантаження. Увага дітей дошкільного віку має обмежену тривалість, що потребує частої зміни видів діяльності та включення фізкультхвилинок у структуру онлайн-заняття. Емоційне сприйняття віртуального спілкування відрізняється від безпосереднього контакту, що може впливати на формування прихильності до педагога та мотивації до навчання. Розвиток концентрації уваги у цифровому середовищі потребує поступового збільшення тривалості завдань та використання різноманітних стимулів для утримання інтересу дітей. Врахування індивідуальних особливостей темпераменту та стилю навчання кожної дитини є критично важливим для ефективності дистанційного навчання.

Мотиваційні механізми у дистанційній освіті дошкільників базуються на використанні природної цікавості дітей до цифрових технологій та створенні захоплюючого навчального контенту. Система заохочень та визнання досягнень через віртуальні нагороди, сертифікати та похвалу перед групою підтримує позитивне ставлення до навчання. Елементи змагання та челенджів стимулюють дітей до активної участі у навчальному процесі та досягнення кращих результатів. Врахування інтересів та уподобань кожної дитини при виборі тем та завдань сприяє підтриманню високого рівня мотивації. Регулярний зворотний зв'язок та можливість бачити власний прогрес через портфоліо досягнень формують внутрішню мотивацію до навчання та саморозвитку.

Проте дистанційна форма здобуття освіти дошкільниками має певні технічні виклики, зокрема: проблеми нестабільного інтернет-зв'язку, недостатньої якості обладнання та складності налаштування технічних засобів для роботи з маленькими дітьми. Різний рівень технічної оснащеності сімей може створювати нерівні можливості для участі дітей у дистанційному навчанні. Проблеми сумісності програмного забезпечення та різних

операційних систем ускладнюють процес організації онлайн-занять. Необхідність постійної технічної підтримки батьків та педагогів вимагає додаткових ресурсів та часу. Питання кібербезпеки та захисту персональних даних дітей потребують особливої уваги при організації дистанційного навчання у дошкільних закладах.

Педагогічні виклики пов'язані з необхідністю адаптації традиційних методик навчання до специфіки віртуального середовища та особливостей сприйняття інформації дошкільниками через екран. Складність контролю за увагою та поведінкою дітей під час онлайн-занять вимагає розробки нових підходів до організації навчальної діяльності. Обмежені можливості для безпосередньої маніпуляції з предметами та матеріалами ускладнюють реалізацію принципу наочності та практичної спрямованості навчання. Труднощі у встановленні емоційного контакту з дітьми через екран можуть негативно впливати на ефективність педагогічного процесу [30, с. 201]. Необхідність постійного професійного розвитку педагогів у галузі цифрових технологій вимагає значних інвестицій у підвищення кваліфікації кадрів.

Соціальні виклики дистанційної освіти включають ризик соціальної ізоляції дітей та обмеження можливостей для розвитку навичок безпосереднього спілкування з однолітками. Цифровий розрив між сім'ями з різним рівнем доходів може поглиблювати освітню нерівність та обмежувати доступ до якісної освіти для всіх дітей. Зміна ролі батьків, які стають активними учасниками освітнього процесу, може створювати додаткове навантаження на сім'ї та конфлікти через різні педагогічні підходи. Ризик надмірного використання цифрових технологій та формування залежності від екранного часу потребує ретельного контролю та дозування. Необхідність забезпечення рівних можливостей для всіх дітей незалежно від соціально-економічного статусу сімей є важливим викликом для освітньої системи.

Відтак, попри зручність дистанційної форми здобуття дошкільної освіти, що забезпечує перебування вдома, гнучкий розклад освітнього процесу та

доступ до матеріалів [23], – вона має недоліки щодо розвитку діалогічного мовлення, особливо у старших дошкільників, для яких цей період є визначальним у формуванні вміння розуміти співрозмовника, домовлятися, ставити запитання та підтримувати діалог [10] (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Порівняння ролі очної та дистанційної форм освіти
у розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку**

Критерій порівняння	Очна форма	Дистанційна форма	Порівняння
Мовленнєве середовище	Живе спілкування, природна зміна ролей «мовець – слухач»	Спілкування обмежене в часі, діти виступають переважно в ролі слухачів	У реальній взаємодії дитина постійно реагує на слова, міміку, інтонацію інших. Онлайн-середовище зменшує кількість таких стимулів та можливість відповіді на них.
Емоційний контакт	Безпосередній зоровий і фізичний контакт, спільна емоційна атмосфера	Опосередкована емоційна взаємодія через екран	Відсутність живої присутності знижує рівень емоційного залучення і бажання говорити.
Ситуативність діалогу	Діти спілкуються в ігрових і побутових ситуаціях, які мають сенс для них	Спілкування відбувається у штучно створених віртуальних умовах із обмеженням у часі	Онлайн-заняття не дають достатньо контексту для природного виникнення діалогу.
Соціальна взаємодія	Коллективне обговорення, спільні ігри, парні завдання	Переважно індивідуальна комунікація з педагогом	Онлайн-формат обмежує взаємодію між дітьми, що зменшує розвиток навичок співпраці.
Темп і спонтанність мовлення	Вільний обмін репліками, жива реакція на співрозмовника	Сповільнений темп через технічні затримки, необхідність чекати черги для відповіді	Природність мовлення порушується, діалог втрачає ритм і динаміку.
Мотивація до спілкування	Висока завдяки емоційній насиченості спільної діяльності	Знижується через формальність онлайн-спілкування	Без відчуття співпричетності дитина сприймає мовлення як завдання, а не як живу взаємодію.

Роль педагога	Педагог моделює діалог, використовує міміку, жести, ситуації з життя	Обмежений у невербальних засобах, переважає монологічне пояснення	Вихователь у дистанційному форматі має менше інструментів для стимулювання мовленнєвої активності.
---------------	--	---	--

Таблиця свідчить, що в очному освітньому середовищі діалогічне спілкування виникає природно під час ігор, занять та живих контактів дітей з вихователями й однолітками, тоді як за дистанційною формою освіти воно обмежене часовими рамками, браком спонтанних розмов і живих реакцій, що знижує емоційну активність та мотивацію дітей; додаткові технічні труднощі (затримки або переривання звуку, сторонні шуми) роблять діалог уривчастим і формальним, унаслідок чого зменшуються можливості для розвитку діалогічного мовлення, лексичного різноманіття та логічної послідовності висловлювань.

Відповідно, дистанційна форма дошкільної освіти не може повністю замінити живе спілкування, а виконує компенсаторну або додаткову функцію в умовах воєнного стану, карантину чи тимчасового обмеження відвідування закладів. Проте за умови грамотного педагогічного підходу вона може частково відновлювати втрату безпосереднього контакту завдяки інтерактивним платформам, ігровим онлайн-завданням та відеоспілкуванню з однолітками.

1.4. Педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти

Представлений вище теоретико-практичний аналіз свідчить про те, що дистанційна форма здобуття дошкільної освіти вимагає кардинального переосмислення педагогічних підходів до формування навичок діалогічного мовлення дітей. Специфіка віртуального освітнього простору створює виклики для педагогів, адже традиційні методи стимулювання діалогічної активності потребують адаптації до технологічного середовища. Ефективність розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти безпосередньо залежить від створення спеціальних педагогічних умов [11; 17; 32]. Педагогічна умова у контексті нашого дослідження розглядається як сукупність взаємопов'язаних факторів освітнього процесу, що цілеспрямовано створюються для досягнення конкретних освітніх результатів.

Основою розвитку діалогічного мовлення дітей за дистанційною формою освіти є *інтерактивність цифрового середовища*, що реалізується через використання платформ Zoom, Microsoft Teams, Google Meet та мультимедійних інструментів, систематичне застосування інтерактивних методів (ігор-бесід, рольових та театралізованих вправ, колективних творчих завдань та ін.), забезпечення зворотного зв'язку педагога з дітьми та створення емоційно підтримуючої атмосфери співпраці, яка стимулює мовленнєву активність, самостійне формулювання думок і взаємодію між дітьми [38].

Це середовище має поєднувати технологічні можливості сучасних платформ із урахуванням психолого-педагогічних закономірностей розвитку дитини старшого дошкільного віку. Інтерактивність у даному контексті передбачає не лише технічну можливість взаємодії з цифровими ресурсами, але і створення умов для змістовного діалогу між усіма учасниками освітнього процесу. Платформи типу Zoom, Microsoft Teams або Google Meet мають бути

налаштовані таким чином, щоб максимально наближати віртуальне спілкування до реального. Візуальне оформлення віртуальних кімнат, використання інтерактивних дошок та мультимедійних елементів сприяє підтриманню уваги дітей та їхній активній участі в діалогах. При цьому професійна готовність вихователя передбачає володіння технічними навичками онлайн-комунікації та організації обговорень, творчих завдань тощо, де діти спілкуються між собою, а не лише з вихователем.

Педагогічне значення: 1. Забезпечує візуальну та аудіальну стимуляцію, що підтримує та розвиває увагу старших дошкільників. 2. Створює умови для реального діалогу між педагогом, дітьми та однолітками. 3. Сприяє інтерактивності, тобто активній участі дитини у процесі спілкування.

Оскільки діти 5–6 років краще сприймають інформацію, коли вона подається через візуальні та аудіальні канали одночасно, то поєднання відео, звуку, анімації та живого спілкування — це не просто база, а нейропедагогічно обґрунтований підхід. Створення віртуального персонажа-помічника (наприклад, анімованої фігурки, яка «веде» заняття) може підвищити залученість дітей і зробити діалог більш природним.

Наступною педагогічною умовою ефективного розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної освіти є *систематичне використання ігрових технологій* у цифровому форматі, зокрема рольових і театралізованих ігор, дидактичних та творчих завдань із елементами цифрового сторітелінгу (способу передачі інформації через захопливі та емоційні історії або розповіді) й гейміфікації, що забезпечують ефект присутності та стимулюють діалогічне спілкування [37]. Інтерактивні матеріали занять можуть реалізовуватися через мультимедійні презентації, відео, флеш-ігри, інтерактивні книги та візуально-ілюстративні посібники, створюючи умови для активної мовленнєвої взаємодії дітей.

Гра, будучи провідним видом діяльності дошкільників, зберігає свою значущість і у віртуальному просторі — особливо щодо стимулювання

діалогічного спілкування. Однак цифрове середовище вимагає особливих підходів до організації ігрової діяльності, що стимулює діалогічне спілкування. Рольові ігри в онлайн-форматі можуть реалізовуватися через використання віртуальних костюмів, масок та декорацій, що створюють ефект присутності та занурення. Дидактичні ігри типу «Запитання-відповідь» адаптуються до можливостей цифрових платформ через інтерактивні вікторини, опитування та групові завдання. Творчі ігри можуть включати елементи цифрового сторітелінгу, коли діти разом створюють історії, доповнюючи одне-одного та розвиваючи сюжет через діалог. Із використанням гейміфікації традиційне обговорення казки може трансформуватися у формат інтерактивної взаємодії з її персонажами, що реалізується через цифрові додатки. Матеріали онлайн-занять можуть набувати мультимедійного характеру у вигляді презентацій, відеоматеріалів, флеш-ігор з інтелектуальним наповненням, інтерактивних книг та візуально-ілюстративних посібників.

Ігрові елементи, такі як бали, досягнення, рівні, віртуальні нагороди та командні змагання, можуть значно підвищити зацікавленість дітей у діалогічній мовленнєвій діяльності [38, с. 62]. Система мотивації має бути збалансованою, не перетворюючи освітній процес на суто розважальну активність, але й не нехтуючи природною схильністю дошкільників до гри та змагання. Індивідуальні та групові досягнення в розвитку діалогічного мовлення мають отримувати відповідне визнання та підкріплення.

Педагогічне значення: 1.Гра стимулює спонтанне мовлення, що є основою діалогічного спілкування. 2.Рольові ігри розвивають емоційне включення та соціальні навички. 3.Творчі ігри з елементами сторітелінгу активізують уяву та мовленнєву ініціативу.

Ще однією педагогічною умовою ефективного розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти, на нашу думку, є *створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-заходів*. Емоційна складова має особливу вагу в умовах

дистанційної форми освіти, оскільки відсутність безпосереднього фізичного контакту може негативно впливати на мотивацію дітей до спілкування [18, с. 15].

Без емоційного комфорту дитина не буде включатися в діалог. Тому педагог має створювати позитивну атмосферу: використання різноманітних прийомів емоційного налаштування, музичний супровід, яскраві візуальні ефекти, позитивне підкріплення успіхів дітей та створення ситуацій успіху для кожного учасника. Наприклад, починати онлайн-зустрічі варто з «радісних зустрічей» або «кола привітань» один-одному з використанням смайликів або емоційних реакцій «Який у тебе настрій?», щирої похвали від педагога. У процесі заходів важливо створити емоційно підтримуюче середовище, де дитина не боїться помилок і охоче вступає в діалог. Педагог має демонструвати щирий інтерес до висловлювань дітей, підтримувати їхні ініціативи та створювати атмосферу довіри і взаєморозуміння.

Педагогічне значення: 1.Позитивна атмосфера сприяє розкриттю діалогічно-мовленнєвого потенціалу. 2.Діти охочіше вступають у діалог, коли відчують емоційну безпеку. 3.Педагог стає головним в емоційному комфорті, що є критично важливим у дистанційному форматі.

Музика в онлайн-заходах не лише створює настрій, а й активує мовленнєві центри мозку. Особливо ефективні ритмічні пісеньки, які діти можуть повторювати, — це сприяє розвитку інтонації, темпу та діалогічної структури мовлення. Введення «емоційного календаря» на початку кожного заняття, коли діти обирають смайлик або кольорову картинку, яка відповідає їхньому настрою, і коротко пояснюють свій вибір, – запускає діалог і формує емоційний словник.

Не менш важливою педагогічною умовою ефективного розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти, на нашу думку, є *інтеграція синхронних та асинхронних режимів взаємодії учасників освітнього процесу*, коли живе

спілкування з миттєвим зворотним зв'язком поєднується з можливістю самостійної роботи й рефлексії, що створює гнучкість освітнього процесу, ураховує індивідуальні потреби дітей та забезпечує ефективне формування діалогічних умінь [8].

Діалогічне мовлення потребує як безпосередньої інтерактивної взаємодії в режимі реального часу, так і можливостей для самостійної роботи та рефлексії. Синхронний режим занять забезпечує живе спілкування та миттєвий зворотний зв'язок, асинхронний дозволяє дітям працювати у власному темпі, неодноразово переглядати матеріали, готувати розгорнуті запитання та відповіді. Оптимальне поєднання цих форм створює гнучкий та адаптивний освітній процес, що враховує індивідуальні потреби кожної дитини. Наприклад: під час онлайн-заняття вихователь організовує рольову гру (синхронно), а по його завершенні пропонує записати короткий відео-діалог з батьками (асинхронно). Створення «діалогічних капсул» — коротких відео, де педагог ставить запитання, а діти мають записати або надіслати відповідь у зручний час. Це тренує навички побудови реплік і логіки діалогу. Поєднання класичних методів (бесіди, розповіді) з новітніми технологіями (VR — віртуальна реальність, AR — доповнена реальність, інтерактивні симуляції) дозволяє компенсувати брак безпосереднього досвіду, візуалізувати навчальний матеріал та створити ефект присутності, що значно підвищує мотивацію дітей до діалогічної взаємодії. Класичні методи, такі як бесіди, розповіді, читання та обговорення літературних творів, можуть бути успішно адаптовані до онлайн-формату через використання інтерактивних презентацій, віртуальних екскурсій та мультимедійних матеріалів [37, с. 90].

Відповідно, однією з провідних педагогічних умов ефективного розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку ми визначили *активну участь батьків в освітньому процесі*. У дистанційному форматі роль сім'ї набуває особливого значення, оскільки батьки стають безпосередніми посередниками між дитиною та педагогом [5, с. 45]. Саме батьки допомагають

організувати робоче місце, підтримують дитину під час онлайн-діалогу, беруть участь у виконанні спільних «сімейних завдань» (наприклад, інсценізація казки вдома) тощо.

Співпраця педагога з батьками є необхідною умовою розвитку діалогічного мовлення їхніх дітей: вони допомагають виконувати діалогові завдання під час онлайн-занять та розвивають, підтримують діалогічне мовлення вдома: ставлять відкриті запитання, слухають та уточнюють відповіді, разом читають й обговорюють тексти. Індивідуальний підхід дозволяє адаптувати завдання під рівень розвитку діалогічного мовлення саме їхньої дитини, а поєднання гри і навчання стимулює природне спілкування [3].

Зокрема, у сучасній європейській практиці існує метод «мовленнєвих щоденників», які ведуть батьки разом із дітьми: щодня записують цікаві фрази, питання, діалоги, які виникли вдома. Це допомагає педагогам бачити реальний мовленнєвий розвиток дитини. Запровадження «сімейних мовленнєвих челенджів» (наприклад, «розкажи історію разом із мамою», «запитай тата про його день») та знайомство з ними на заняттях зміцнює зв'язок між родиною та освітнім процесом.

Дистанційне навчання перетворює сімейне, домашнє середовище на продовження освітнього простору дошкільного закладу, що вимагає від батьків нових компетенцій та ресурсів. (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Система педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою освіти

Група умов	Педагогічні умови	Методи реалізації	Очікувані результати
Технологічні	1. Інтерактивність цифрового середовища	Використання Zoom, Teams, інтерактивних дошок, мультимедійних презентацій; навчання батьків та дітей цифровій	Активна участь дітей у віртуальних діалогах, підвищення мотивації до спілкування, самостійність у цифровому

		грамотності.	середовищі.
Методичні	2. Систематичне використання ігрових технологій	Рольові ігри онлайн, дидактичні ігри, гейміфікація процесу навчання, структурування завдань за принципом поступового ускладнення.	Природність діалогічного спілкування, підвищення активності дітей, послідовний розвиток навичок.
Психологічні	3. Створення позитивної емоційної атмосфери	Музичний супровід, візуальні ефекти, підтримка успіхів, довічне спілкування, вправи на розвиток емоційного інтелекту.	Психологічний комфорт, впевненість у спілкуванні, емоційна відкритість, розуміння емоційних станів.
Організаційні	4. Інтеграція синхронних та асинхронних режимів взаємодії	Поєднання онлайн-зустрічей (живе спілкування) із самостійними творчими завданнями вдома (відеозаписи, малюнки).	Гнучкість освітнього процесу, врахування індивідуального темпу дитини, збільшення часу на мовленнєву практику.
Соціальні	5. Активна участь батьків в освітньому процесі	Тренінги для батьків, консультації, створення домашнього мовленнєвого середовища, формування онлайн-спільнот.	Безперервність розвитку, підтримка сім'ї, підвищення ефективності навчання, розвиток соціальних навичок.

Отже, система визначених нами педагогічних умов ефективного розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти являє собою цілісну концепцію, що інтегрує технологічні можливості сучасного цифрового середовища з фундаментальними принципами дошкільної педагогіки та психології. Реалізація цих умов вимагає координованих зусиль педагогів, батьків та адміністрації освітніх закладів, але забезпечує можливість повноцінного розвитку комунікативних здібностей дітей навіть в умовах дистанційної освіти.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив з'ясувати, що діалогічне мовлення є однією з найважливіших компетентностей, яка формується в дошкільному віці та визначає успішність подальшого навчання і соціалізації дитини. З'ясовано сутність діалогічного мовлення як педагогічного феномену – визначено, що діалогічне мовлення є фундаментальним компонентом комунікативної компетентності особистості та первинною формою мовленнєвої взаємодії, на основі якої згодом формується монологічне мовлення. На відміну від монологу, діалог характеризується ситуативністю, спонтанністю, емоційною забарвленістю, еліптичністю (використанням скорочених конструкцій) та тісним зв'язком із невербальними засобами комунікації.

Діалогічне мовлення у старшому дошкільному віці охоплює три взаємопов'язані компоненти: *когнітивний* (здатність планувати висловлювання, розуміти підтекст, утримувати тему розмови та використовувати складні синтаксичні конструкції); *емоційно-вольовий* (сформованість мотивації до спілкування, розвиток емпатії, здатність зчитувати емоційний стан співрозмовника та керувати власними емоціями); *операційний* (володіння мовними засобами, правилами мовленнєвого етикету, вміння ініціювати, підтримувати та завершувати розмову).

Реалізація дистанційної форми здобуття освіти має переваги й недоліки для розвитку діалогічного мовлення: з одного боку, відкриває нові можливості: використання мультимедіа, гейміфікації, персоналізації освітніх маршрутів. З іншого боку, має суттєві ризики: обмеженість безпосереднього контакту та комунікації, труднощі з утриманням уваги через екран та ін.

На основі науково-теоретичного аналізу та врахування специфіки дистанційної форми здобуття освіти, нами було виокремлено педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою освіти, реалізація яких дозволяє нівелювати обмеження

дистанційної освіти та забезпечити позитивну динаміку формування комунікативної компетентності: 1)інтерактивність цифрового середовища; 2)систематичне використання ігрових технологій; 3)створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-заходів; 4)інтеграція синхронних та асинхронних режимів взаємодії учасників освітнього процесу; 5)активна участь батьків в освітньому процесі. Системна реалізація визначених педагогічних умов є необхідним підґрунтям для ефективного розвитку діалогічного мовлення старших дошкільників в умовах дистанційної форми здобуття освіти.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

2.1. Особливості розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти

Експериментальною базою дослідження став Комунальний заклад дошкільної освіти «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 384» Дніпровської міської ради, що працював за дистанційною формою освіти. У дослідженні взяли участь 30 дітей двох груп старшого дошкільного віку, поєднані в експериментальну групу (15 дітей) та контрольну групу (15 дітей).

Мета початкового етапу дослідження: визначення початкового рівня розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку, які здобувають освіти за дистанційною формою.

Завдання:

1. Визначити критерії, показники й рівні (високий, середній, низький) розвитку діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку.

2. Дібрати діагностичні методики для виявлення рівня розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників.

3. Провести експериментальне дослідження і визначити рівень розвитку діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти на початку експерименту.

4. З'ясувати початковий рівень знань, умінь і ставлень педагогів та батьків щодо розвитку діалогічного мовлення їхніх дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Методи дослідження: бесіди, вправи та спостереження за дітьми; анкетування батьків та вихователів.

На початку експерименту було визначено критеріальний апарат. Теоретичною основою для вибору критеріїв та показників оцінювання рівня розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти стали наукові доробки А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, Л. О. Калмикової, І. М. Лапшиної, О. Б. Полєвікової, Н. В. Харченко та ін. Зокрема, сучасна дошкільна лінгводідактика визначає такі взаємопов'язані компоненти діалогічного мовлення: мотиваційно-потребовий, когнітивний, операційний та контрольньо-корекційний [3]. Мотиваційно-потребовий компонент характеризується наявністю внутрішньої потреби у спілкуванні та зацікавленості в партнері по взаємодії, що виступає чинником активізації участі дитини в діалогічному мовленні. Когнітивний компонент охоплює сформовану систему знань про структуру діалогу, норми мовленнєвого етикету та способи мовленнєвого вираження думок і емоцій. Операційний компонент репрезентує сукупність практичних умінь і навичок, необхідних для ефективного ведення діалогу: ініціювання розмови, підтримання теми, формулювання запитань і відповідей, а також використання невербальних засобів спілкування. Контрольно-корекційний компонент забезпечує здатність до самоспостереження, самоконтролю та корекції власної мовленнєвої поведінки у процесі діалогічної взаємодії [3].

Г. В. Калмиков, Л. О. Калмикова, І. М. Лапшина, І. О. Луценко, Т. О. Піроженко, Н. В. Харченко та ін. характеризують структуру діалогічного мовлення як єдність когнітивного, емоційно-вольового та операційного компонентів [14, 22].

Когнітивний компонент діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку забезпечує усвідомлене ставлення до комунікативної діяльності та розвиток метакомунікативних навичок:

- вміння аналізувати мовленнєву ситуацію, розуміти зміст спілкування;
- планувати діалогічну взаємодію в цілому та її окремі мовленнєві дії;

- дотримуватися правил мовленнєвого етикету, норм ввічливості та культурних норм і традицій спілкування, характерних для соціального середовища (специфічні форми ввічливості, табу та престижні форми спілкування) [35, с. 151];

- самостійно оцінювати ефективність діалогічної взаємодії.

Емоційно-вольовий компонент діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку визначає мотиваційну спрямованість комунікативної діяльності та емоційне забарвлення висловлювань [14, с. 53].

Операційний компонент охоплює конкретні мовленнєві вміння та навички, необхідні для реалізації дітьми діалогічної взаємодії [14]:

- здатність до ініціювання діалогу, його підтримання та завершення відповідно до комунікативної ситуації;

- здатність до тематичної організації спілкування та дотримання логічної послідовності у викладенні думок;

- вміння вести дискусію з однолітками – ставити питання різних типів, висловлювати власну думку та аргументувати її;

- володіти різними типами діалогічних єдностей: питання-відповідь, повідомлення-згода/незгода, прохання-виконання/відмова, а також стратегіями переконання, прохання, заперечення та компромісу;

- здатність до творчих проявів у діалогічному мовленні: до імпровізації у спілкуванні, створення оригінальних діалогічних конструкцій та використання мовлення як засобу художнього самовираження.

Дослідники зазначають, що ефективними методами діагностики рівнів сформованості діалогічного мовлення дітей дошкільного віку є спостереження за природною комунікативною поведінкою дітей у різних ситуаціях, аналіз продуктів мовленнєвої діяльності, проведення спеціальних діагностичних завдань. Результати діагностики є основою для розроблення індивідуальних програм розвитку та корекції мовленнєвих навичок дитини та використовуються для планування освітньої роботи з дітьми.

Урахування зазначених підходів дало нам змогу визначити основні критерії та показники оцінювання розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Критерії та показники оцінювання розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти

Критерії	Показники
Когнітивний	<p>п 1 – Розуміння ролі мовленнєвого спілкування в житті людини, дитини</p> <p>п 2 – Знання структури діалогу (початок: привітання/знайомство, власне діалог на певну тему, завершення – подяка, прощання)</p> <p>п 3 – Знання правил мовленнєвого етикету, використовуваних у діалозі</p>
Операційний	<p>п 1 - Вміння ініціювання та ефективного ведення діалогу у спеціально створених ситуаціях (ініціювання розмови, підтримання теми, формулювання запитань і відповідей, дотримання правил мовленнєвого етикету, завершення розмови відповідно до комунікативної ситуації)</p> <p>п 2 - Самостійне ініціювання та ведення діалогу в умовах онлайн-заходів за дистанційною формою здобуття освіти</p>

На основі визначених критеріїв та показників нами схарактеризовано три рівні розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти: високий, середній, низький (Додаток А).

Із метою визначення початкового рівня розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку, які здобувають освіту за дистанційною формою, розроблено діагностичну методику. За основу було взято дидактичні вправи, ігрові прийоми та методики, описані у працях О. М. Байєр [25], А. М. Богуш [3], Н. В. Гавриш [6], І. І. Колісник [16], Г. О. Лопатіної [21], Н. Н. Погрібняк [25], Л. С. Портянко [28].

Опис діагностичної методики (Додаток Б)

Критерій: когнітивний

Показник: п 1 - розуміння ролі мовленнєвого спілкування в житті людини, дитини.

Завдання 1. Бесіда «Для чого люди спілкуються?»

Мета: виявлення рівня розуміння дітьми ролі мовленнєвого спілкування (розмов) у житті людини, дитини.

Критерій: когнітивний

Показник: п 2 - знання структури діалогу

Завдання 2. Дидактична вправа «Що спочатку – а що потім?»

Мета: виявлення рівня знання дітьми структури розмови (початок: привітання/знайомство, власне діалог на певну тему, завершення – подяка, прощання).

Критерій: когнітивний

Показник: п 3 - знання правил мовленнєвого етикету, використовуваних у діалозі.

Завдання 3. Дидактична вправа «Додай ввічливе слово»

Мета: виявлення рівня знання дітьми правил мовленнєвого етикету, використовуваних у діалозі/розмові.

Критерій: операційний

Показник: п 1 - вміння ініціювання та ефективного ведення діалогу у спеціально створених ситуаціях

Завдання 4. «Інтерв'ю з цікавим гостем»

Мета: оцінка вміння дитини ініціювати, підтримувати та творчо розвивати діалог у спеціально створеній ситуації (ініціювати розмову, підтримувати тему, формулювати запитання та відповіді, дотримуватись правил мовленнєвого етикету, завершити розмову відповідно до комунікативної ситуації).

Критерій: операційний

Показник: п 2 - самостійне ініціювання та ведення діалогу в умовах онлайн-заходів за дистанційною формою здобуття освіти

Завдання 5. Спостереження за вільним, спонтанним мовленнєвим спілкуванням (діалогічним мовленням) між дітьми у процесі онлайн-заходів (ініціювання розмови, підтримання теми, формулювання запитань та відповідей, дотримання правил мовленнєвого етикету, завершення розмови відповідно до комунікативної ситуації).

Мета: оцінка вміння кожної дитини самостійно ініціювати та вести спонтанний діалог у вільних умовах онлайн-занять за дистанційною формою здобуття освіти.

Діагностування рівня розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти на початку експериментальної роботи дало змогу отримати такі кількісні результати (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Результати експериментального вивчення
рівнів сформованості діалогічного мовлення старших дошкільників
на початку експерименту**

Групи	Рівні	Критерії, показники (дітей / %)					Σ (%)
		когнітивний критерій			операційний критерій		
		п 1	п 2	п 3	п 1	п 2	
ЕГ	Високий	4 26,7%	3 20%	3 20%	1 6,7%	1 6,7%	16%
	Середній	8 53,3%	7 46,7%	8 53,3%	8 53,3%	7 46,7%	50.7%
	Низький	3 20%	5 33.3%	4 26,7%	6 40%	7 46,7%	33.3%
КГ	Високий	3 20%	4 26,7%	3 20%	2 13.3%	1 6.7%	17.3%
	Середній	8 53.3%	8 53,3%	9 60%	7 46.7%	8 53.3%	53.3%
	Низький	4 26,7%	3 20%	3 20%	6 40%	6 40%	29.4%

Умовні скорочення:

ЕГ – експериментальна група (всього 15 дітей);

КГ – контрольна група (всього 15 дітей);

Критерій – когнітивний:

п 1 – Розуміння ролі мовленнєвого спілкування в житті людини, дитини.

п 2 – Знання структури діалогу/розмови (початок, основна частина, завершення).

п 3 – Знання правил мовленнєвого етикету.

Критерій – оперативний:

п 1 – Вміння ініціювання та ефективного ведення діалогу/розмови у спеціально створених ситуаціях.

п 2 – Самостійне ініціювання та ведення діалогу/розмови в умовах онлайн-заходів.

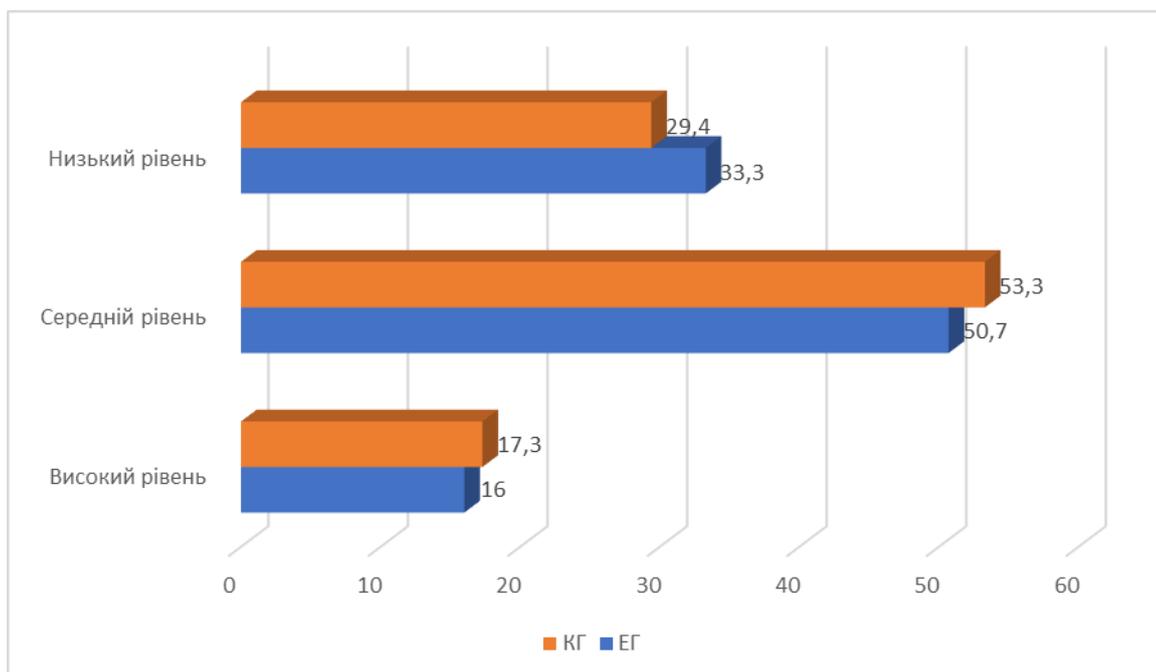


Рис. 2.1. Рівні розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку на початку експерименту

Узагальнюючи результати початкового етапу дослідження, ми з'ясували, що рівень сформованості діалогічного мовлення старших дошкільників в ЕГ та КГ є приблизно однаковим.

Кількісний аналіз результатів дослідження. Як видно з даних таблиці 2.2 та рисунку 2.1, у дітей старшого дошкільного віку обох груп домінує середній рівень розвитку діалогічного мовлення (50,7% в ЕГ та 53,3% в КГ). Низький рівень продемонстрували 33,3% дітей в ЕГ та 29,4% в КГ. Високий рівень виявився найменш представленим – 16% в ЕГ та 17,3% в КГ. Це свідчить про те, що хоча більшість дітей мають базові навички діалогічного мовлення, вони є нестійкими та потребують значної педагогічної підтримки, особливо в умовах дистанційної форми здобуття освіти.

Детальний якісний аналіз результатів дослідження за кожним показником дозволяє виявити конкретні проблемні зони. Зокрема, щодо когнітивного критерію. Більшість дітей розуміють роль мовленнєвого спілкування в житті людини, дитини та можуть пояснити, що таке «розмова» (п 1), на середньому рівні (53,3% ЕГ та КГ). Наприклад, під час бесіди «Для чого ми розмовляємо?» більшість із них давали однотипні відповіді, як-от «щоб говорити» або «щоб щось запитати». Дітям було складно пояснити, чому не можна дружити, якщо зовсім не розмовляти, що свідчить про нерозуміння саме емоційної та регулятивної функцій діалогу. Змогли пояснити зазначене 26,7% дітей ЕГ та 20% дітей КГ (високий рівень). Стільки ж дітей продемонстрували низький рівень розуміння ролі мовленнєвого спілкування в житті людини, дитини – 20% ЕГ та 26,7% КГ.

Знання дітьми структури розмови (п 2) також знаходиться на середньому рівні (46,7% в ЕГ; 53,3% в КГ), низький рівень продемонстрували 33,3% ЕГ і 20% КГ, а високий рівень – лише 20% ЕГ та 13,4% КГ. У Завданні 2 (Вправа «Що спочатку – а що потім?») більшість дітей правильно розставили картинки по-порядку, але озвучити їх та пояснити свій вибір змогли лише діти високого

рівня; дітей середнього рівня зробили це щодо «початку» (привітання) та завершення розмови.

Знання правил мовленнєвого етикету (п 3) також виявилось переважно на середньому рівні (53,3% в ЕГ; 46,7% в КГ), оскільки близько половини дітей знають його найпростіші формули (1-2 «чарівних слова»). Зокрема, у Завданні 3 (Вправа «Додай ввічливе слово») майже всі діти назвали слова вітання, подяки, але багато хто не зміг пригадати доречну формулу для «вибачення» або «прохання» і потребував підказки дорослого.

Щодо операційного критерію діагностика виявила таке. Вміння ініціювання та ефективного ведення діалогу у спеціально створених ситуаціях (п 1) на високому рівні показали лише 6,7% дітей в ЕГ та 13,3% в КГ. Переважна більшість дітей продемонстрували середній (53,3% ЕГ та 46,7% КГ) та низький рівень (40% в ЕГ та КГ). У Завданні 4 («Інтерв'ю з цікавим гостем» в парах), коли дитина виконувала роль «гостя» (відповідача), вона ще могла давати відповіді на запитання (середній рівень). Проте в активній ролі «журналіста» (ініціатора) більшість дітей (середній, низький рівень) розгубилися, їм було складно самостійно планувати діалог та формулювати запитання – дехто взагалі мовчав та очікував підказки дорослого.

Спостереження за самостійним, спонтанним ініціюванням та веденням діалогу в умовах онлайн-заходів за дистанційною формою здобуття освіти (п 2) також засвідчило низькі результати: високий рівень показали лише 6,7% дітей в обох групах. При цьому низький рівень сягає 46,7% в ЕГ та 40% в КГ, а середній – 46,7% в ЕГ та 53,3% в КГ. Під час Завдання 5 (Спостереження) було помітно, що діти середнього та низького рівнів часто тримали мікрофони вимкненими і майже не вступали в розмову за власною ініціативою. Вони спілкувалися, лише коли до них зверталися особисто.

Узагальнення результатів початкового етапу дослідження дало можливість дійти висновку, що діти старшого дошкільного віку мають знання про роль «розмови» в житті людини, про її структуру та необхідні правила

мовленнєвого етикету під час розмови. Проте практична реалізація цих знань лишається поки що переважно на середньому та низькому рівнях – як у спеціально створених ситуаціях, так і (особливо) у самостійному, спонтанному діалогічному мовленні. Дітям складно не лише ініціювати розмову, але й планувати її, підтримувати її логічну структуру. Діалоги дітей часто виявляються фрагментарними та ситуативними. Діти губляться, коли потрібно самостійно розвинути тему розмови, і схильні припиняти спілкування при перших же комунікативно-діалогічних невдачах, перекладаючи роль організатора розмови на дорослого.

Для з'ясування причин зазначеного нами було проведено анкетування педагогічних працівників та батьків щодо обізнаності на проблемах і способах розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти (Додатки Г та Д). В опитуванні взяли участь 6 педагогічних працівників дошкільного закладу (4 вихователів – по два з експериментальної та контрольної груп, 1 практичний психолог та 1 вихователь-методист), які безпосередньо працюють з дітьми цих груп; та 30 батьків вихованців старшого дошкільного віку, які долучені до експерименту.

Анкетування показало, що онлайн-заходи дистанційної форми здобуття освіти педагогічні працівники дошкільного закладу проводять переважно на платформах Zoom та Google Meet, при цьому якість Інтернет-зв'язку визначено і педагогами, і батьками як «хороша» (Додатки Г та Д, п. 1-2).

Особливостями діалогічного мовлення дітей за дистанційною формою здобуття освіти респондентами було визначено таке (Додаток Г, п. 5 та 6; Додаток Д, п. 4). 1) У розмовах під час онлайн-заходів переважна більшість дітей лише відповідають на прямі запитання до них, і тільки дуже незначна частина бере в них активну участь – як відповідаючи на питання, так і ставлячи свої. Є діти, які взагалі не беруть участі в розмовах, оскільки соромляться або часто відволікаються. 2) Самостійно ініціювати розмови з педагогами або

іншими дітьми під час онлайн-заходів намагається дуже незначна кількість дітей, що більшість респондентів (66,7%) зазначили як «зрідка» або «ніколи» (16,7%). При цьому батьки часто називали «ініціюванням розмови» навіть незначну активність дитини (наприклад, відповідь на пряме запитання), що свідчить про їх недостатню компетентність в даному питанні. 3) Серед труднощів, які найчастіше виникають у дітей під час онлайн-спілкування, респонденти визначили такі (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Основні труднощі у дітей старшого дошкільного віку під час онлайн-заходів (за оцінками педагогів та батьків)

Виявлені труднощі	За оцінками педагогів		За оцінками батьків	
	кількість (n)	%	кількість (n)	%
Відволікання на домашні справи	4	66.7%	20	66.7%
Технічні проблеми	3	50%	13	43.3%
Втомлюваність дітей під кінець заняття	2	33.3%	13	43.3%
Сором'язливість перед камерою	2	33.3%	12	40%
Труднощі з підтриманням уваги	1	16.7%	10	33.3%

Дані таблиці 2.3. свідчать про те, що і педагоги, і батьки сходяться на думці, що ключовою проблемою, яка заважає діалогічному спілкуванню, є «Відволікання на домашні справи» (наприклад, сторонні шуми в кімнаті, присутність інших членів родини, домашні тварини або іграшки, що знаходяться в полі зору дитини). Цей показник отримав однаково високу оцінку в обох групах (66.7% - П; 66.7% - Б). Ще однією з головних перешкод респонденти визначили «Технічні проблеми» (50% - П; 43,3% - Б) – слабкий Інтернет, переривчастий звук, зависання відео-картинки або проблеми з увімкненням мікрофона.

Інші чинники, такі як «Втомлюваність дітей під кінець заняття» (33.3% - П; 43.3% - Б) та «Сором'язливість перед камерою» (33.3% - П; 40% - Б),

«Труднощі з підтриманням уваги через екран» (16.7% - П; 33.3% - Б) фіксуються обома групами респондентів, але вже не як домінуючі, що є більш очікуваним для старшої групи, яка вже має досвід дистанційної роботи.

Щодо володіння педагогами та батьками компетентностями з розвитку діалогічного мовлення дітей – виявлено таке. Більшість педагогів (66,7%) вважають, що «Володіють більшою мірою» компетентностями щодо розвитку діалогічного мовлення вихованців, проте 33,4% «Іноді сумніваються» з огляду на дистанційну форму освіти (Додаток Б, п. 11). Це підкреслює потребу в їхній методичній підтримці.

Переважна більшість батьків під час онлайн-заходів знаходяться поруч із дитиною (Додаток Д, п. 6) і 60% із них вважають за необхідне «Часто підказувати дитині, що саме сказати». Це свідчить про недостатнє розуміння того, що підказка гальмує розвиток операційного компонента діалогічного мовлення дитини та не дає їй можливості сформулювати власну думку. Аналіз методів, які батьки використовують вдома (Додаток Д, п. 8), показав, що домінують переважно повсякденні побутові розмови («Обговорення побаченого/почутого в довірчості» - 53,3%) або репродуктивні методи («Читання та обговорення прочитаних книжок, переглянутих мультфільмів, кіно тощо» - 26,7%). Натомість, провідні для розвитку діалогічного мовлення методи використовуються вкрай рідко: «Рольові ігри» (13,3%) та «Драматизація казок (розігрування діалогів)» (6,7%).

Отже, результати початкового етапу дослідження довели, що проблема розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти є досить вагомою. З одного боку, більшість педагогів (66,7%) вважають, що «Володіють більшою мірою» компетентностями щодо розвитку діалогічного мовлення вихованців, проте 33,4% «Іноді сумніваються» з огляду на дистанційну форму освіти. Натомість 60% батьків вважають за потрібне під час онлайн-заходів надавати дітям прямі підказки, а в повсякденні вдома майже не використовують активних методів

розвитку діалогічного мовлення. Як наслідок – у дітей старшого дошкільного віку домінує середній рівень розвитку діалогічного мовлення, визначено проблеми як у його когнітивному, так і в операційному компонентах: мовленнєву пасивність, сором'язливість, труднощі з ініціюванням діалогу та самостійним веденням розмови під час онлайн-заходів.

Зазначене обумовлює необхідність визначення та експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

2.2. Поетапна реалізація педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти

Результати констатувального етапу дослідження обумовили необхідність проведення формувального етапу (рис. 2.2), спрямованого на експериментальну перевірку ефективності визначених нами педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Для перевірки ефективності зазначених педагогічних умов було розроблено та реалізовано в експериментальній групі (ЕГ) **ігровий проєкт з розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти «Центр управління роботами-рятувальниками»**. У контрольній групі (КГ) робота продовжувалася за чинною освітньою програмою.

Мета ігрового проєкту «Центр управління роботами-рятувальниками»: розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти шляхом поетапної реалізації визначених нами педагогічних умов.

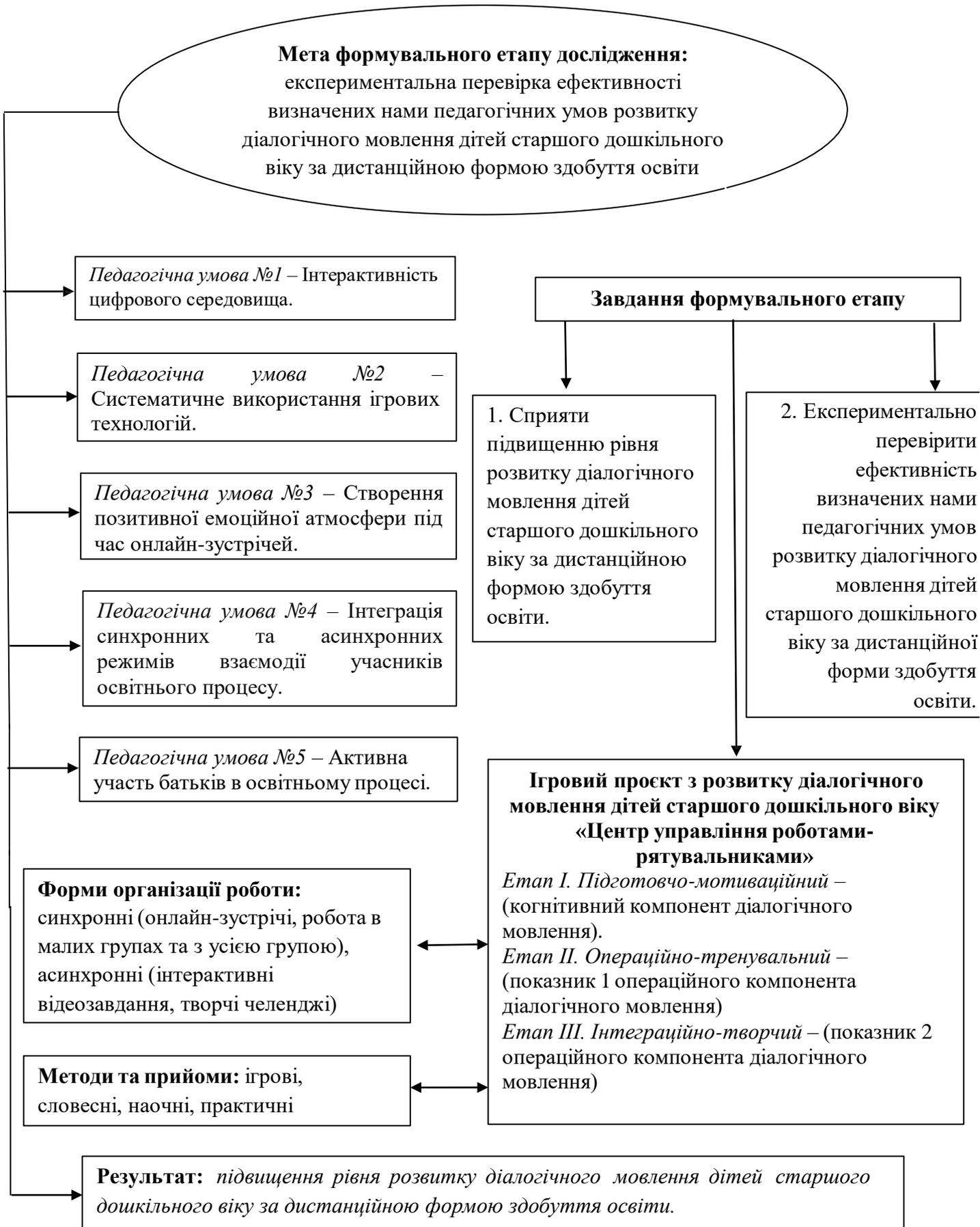


Рис. 2.2. Організаційно-методична модель формувального етапу експерименту

Учасники проєкту: педагоги, батьки та діти старшого дошкільного віку.

Вид проєкту за змістом – ігровий.

Вид проєкту за тривалістю – довготривалий (жовтень-квітень).

Пояснювальна записка

Ігровий проєкт з розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти «Центр управління роботами-рятувальниками» проведено протягом 7 місяців навчального року (жовтень 2024 – квітень 2025 рр.) в умовах дистанційної форми дошкільної освіти. Синхронні заходи з дітьми проводилися 1 раз/тиждень у форматі «Радісних зустрічей», з педагогами та батьками – за потреби. Проєкт передбачав три послідовні етапи (табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

Ігровий проєкт

«Центр управління роботами-рятувальниками»

Учасники	Форми роботи	Реалізація педагогічних умов
I. Підготовчо-мотиваційний етап <i>(Вересень-Жовтень)</i> Мета: мотивація та підготовка дітей, педагогів та батьків до участі у проєкті з реалізації педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.		
Педагоги	<ul style="list-style-type: none"> * Методичний веб-квест: «Розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами інтерактивних технологій за дистанційною формою здобуття освіти». * Презентація ігрового проєкту «Центр управління роботами-рятувальниками». 	<i>Педагогічна умова №1 –</i> Інтерактивність цифрового середовища. <i>Педагогічна умова №3 –</i> Створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-зустрічей.
Батьки	<ul style="list-style-type: none"> * Онлайн-практикум «Розвиток діалогічного мовлення дітей в дистанційному дитсадку та вдома». * Методичні рекомендації «Розвиток розмовного мовлення дитини в повсякденні» (асинхронно). * Онлайн-презентація ігрового проєкту 	<i>Педагогічна умова №5 –</i> Активна участь батьків в освітньому процесі

Учасники	Форми роботи	Реалізація педагогічних умов
	<p>«Центр управління роботами-рятувальниками».</p> <ul style="list-style-type: none"> * Пам'ятка «Організація робочого місця юного оператора Центру управління роботами-рятувальниками» (асинхронно). * Онлайн-гра батьків із дитиною «Правила зв'язку» (асинхронно) 	
Діти	<p>Синхронні ігрові заняття (<i>загальногруповата підгрупова форми організації роботи</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Підготовка до гри «Центр управління роботами-рятувальниками» * Запуск гри: «Відкриття Центру управління роботами-рятувальниками» * Знайомство з роботами-рятувальниками * Бесіда «Навіщо нам рація?» 	<p><i>Педагогічна умова №1 – Інтерактивність цифрового середовища.</i></p> <p><i>Педагогічна умова №3 – Створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-зустрічей.</i></p>
<p>II. Операційно-тренувальний етап (<i>Листопад – Лютий</i>)</p> <p>Мета: на основі створеного інтерактивного середовища – тренування діалогічних навичок дітей у спеціально створених ситуаціях.</p>		
Педагоги	<ul style="list-style-type: none"> * Онлайн-нарада з обговорення проміжних результатів впровадження гри «Терміновий виклик». * Методичний розбір типових помилок дітей у формулюванні запитань та корекція тактики педагога (як стимулювати, а не підказувати). 	
Батьки	<p><i>Синхронно:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * Онлайн-практикум «Допомагаю, а не заважаю»: відпрацювання позиції «Технічного асистента» під час гри «Терміновий виклик». * Групова консультація: «Труднощі моєї дитини в діалозі: як подолати сором'язливість?». <p><i>Асинхронно:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * Спільна підготовка до ігор: виготовлення атрибутів (роботів, пультів) вдома для використання на занятті. 	<p><i>Педагогічна умова №5 – Активна участь батьків</i></p>
Діти (підгрупи)	<ul style="list-style-type: none"> * Ігрові сесії «Терміновий виклик»: 1. Тренування ролі «Винахідника» 	<p><i>Педагогічна умова №2 – Систематичне</i></p>

Учасники	Форми роботи	Реалізація педагогічних умов
	<p>(вчимося відповідати).</p> <p>2. Тренування ролі «Оператора» (вчимося запитувати).</p> <p>3. Ситуативна гра «Нарада рятувальників» (Тренування вміння домовлятися, аргументувати думку та ввічливого заперечувати)</p> <p>4. Вправа «Робот-перекладач» (Розвиток інтонаційної виразності та вміння перефразувати думку (переклад з «роботизованої» мови на людську, емоційну).</p>	<p>використання ігрових технологій)</p> <p><i>Педагогічна умова №1 – Інтерактивність цифрового середовища.</i></p>
<p>III. Інтеграційно-творчий етап (Березень - Квітень)</p> <p>Мета: перенесення здобутих дітьми навичок діалогічного мовлення в самостійну комунікативно-творчу діяльність у процесі інтеграції синхронних та асинхронних режимів взаємодії учасників освітнього процесу.</p>		
Педагоги	<p>Онлайн-наради:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Обговорення проміжних результатів проєкту. * Аналіз тактики «невтручання» педагога у грі «Вільна зміна». * Підготовка сценарію фінальної гри. 	<p><i>Педагогічна умова №5 – Активна участь батьків та взаємодія з педагогами</i></p>
Батьки	<ul style="list-style-type: none"> * Інтерактивний відеочелендж «Домашній репортер» (відеозапис інтерв'ю дитини з членами родини). * Спільна діяльність з підготовки атрибутів (малюнків-інструментів) для фінальної гри. * Участь у фінальній грі як технічних асистентів (глядачів). 	<p><i>Педагогічна умова №5 – Активна участь батьків та взаємодія з педагогами</i></p>
Діти	<p style="text-align: center;">Ігрові онлайн-зустрічі (підгрупові та загальногрупові з батьками)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Гра «Вільна зміна»: спонтанні діалоги без втручання педагога. * Підсумкова сюжетно-рольова гра «Велика рятувальна місія»: <ul style="list-style-type: none"> 1. Презентація домашніх винаходів (інтеграція). 	<p><i>Педагогічна умова №1 – Інтерактивність цифрового середовища.</i></p> <p><i>Педагогічна умова №2 – Систематичне використання ігрових технологій.</i></p> <p><i>Педагогічна умова №3 – Створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-зустрічей.</i></p>

Учасники	Форми роботи	Реалізація педагогічних умов
	2. Робота в сесійних залах (діалог).	<i>Педагогічна умова №4 – Інтеграція синхронних та асинхронних режимів взаємодії учасників освітнього процесу.</i>

Зміст проєкту з розвитку діалогічного мовлення

дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти

«Центр управління роботами-рятувальниками» (Додатки Ж, З, К).

Отже, розроблена система роботи «Центр управління роботами-рятувальниками» дозволила системно та послідовно реалізувати всі п'ять визначених педагогічних умов. Її чітка поетапна структура (від мотивації та когнітивної підготовки до операційного тренування і самостійної творчої діяльності) забезпечила комплексний вплив на всі визначені компоненти діалогічного мовлення дітей. Ключовими елементами успіху стали потужна ігрова оболонка, яка створила позитивну емоційну атмосферу (Умова №3), та цілеспрямована робота з батьками (Умова №5), що дозволило подолати основні проблеми (пасивність дітей та «прямі підказки» батьків), виявлені на констатувальному етапі.

2.3. Динаміка розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти

Мета: експериментально перевірити ефективність реалізованого проєкту та педагогічних умов, визначити динаміку змін у рівнях розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою освіти в експериментальній (ЕГ) та контрольній (КГ) групах.

Завдання контрольного етапу:

1. Провести експериментальне дослідження і визначити рівень розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти на контрольному етапі експерименту (табл. 2.5).

2. Експериментально перевірити ефективність реалізації визначених педагогічних умов щодо розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти (табл. 2.6; рис. 2.3).

3. З'ясувати, чи відбулося зростання рівня знань, умінь, ставлень педагогів і батьків до розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Для проведення контрольної (підсумкової) діагностики використовувався той самий діагностичний інструментарій, що й на констатувальному етапі, включно з бесідами, дидактичними вправами («Що спочатку – а що потім?», «Додай ввічливе слово»), ігровою ситуацією «Інтерв'ю з цікавим гостем» та методом спостереження. Це забезпечило об'єктивність порівняння результатів.

Розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти оцінювався нами за тими самими критеріями та показниками, які ми описували раніше: когнітивним та операційним.

Таблиця 2.5.

Результати вивчення рівнів розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти на контрольному (прикінцевому) етапі експерименту

Групи	Рівні	Критерії, показники (дітей / %)					Σ (%)
		когнітивний критерій			операційний крит.		
		п 1	п 2	п 3	п 1	п 2	
ЕГ	Високий	8 53.3%	6 40%	7 46.6%	6 40%	5 33.3%	42.7%
	Середній	7 46.6%	8 53.3%	8 53.3%	9 60%	9 60%	54.7%
	Низький	0 0%	1 6.6%	0 0%	0 0%	1 6.6%	2.6%
КГ	Високий	5 33.3%	4 26,6%	4 26.6%	4 26.6%	3 20%	26.7%

	Середній	8 53.3%	9 60%	9 60%	8 53.3%	8 53.3%	56%
	Низький	2 13.3%	2 13.3%	2 13.3%	3 20%	4 26.6%	17.3%

Таблиця 2.5 демонструє, що на контрольному етапі в ЕГ високий рівень розвитку діалогічного мовлення мають 42,7% респондентів, а у КГ – 26,7%. Середній рівень у ЕГ зафіксовано у 54,7% дітей, тоді як у КГ – у 56%. Відповідно, низький рівень було виявлено лише у 2,6% респондентів ЕГ, в той час як у КГ він зберігся у 17,3% дітей.

Це свідчить про те, що завдяки проведеній системі роботи за програмою «Центр управління роботами-рятувальниками» та реалізації визначених нами педагогічних умов, рівень сформованості діалогічного мовлення старших дошкільників у ЕГ значно підвищився (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка вивчення рівнів сформованості діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти

Рівні	ЕГ (%)		КГ (%)	
	констатувальний експеримент	контрольний експеримент	констатувальний експеримент	контрольний експеримент
Високий	16%	42.7%	17.3	26.7%
Середній	50.7%	54.7%	53.3%	56%
Низький	33.3%	2.6%	29.4%	17.3%

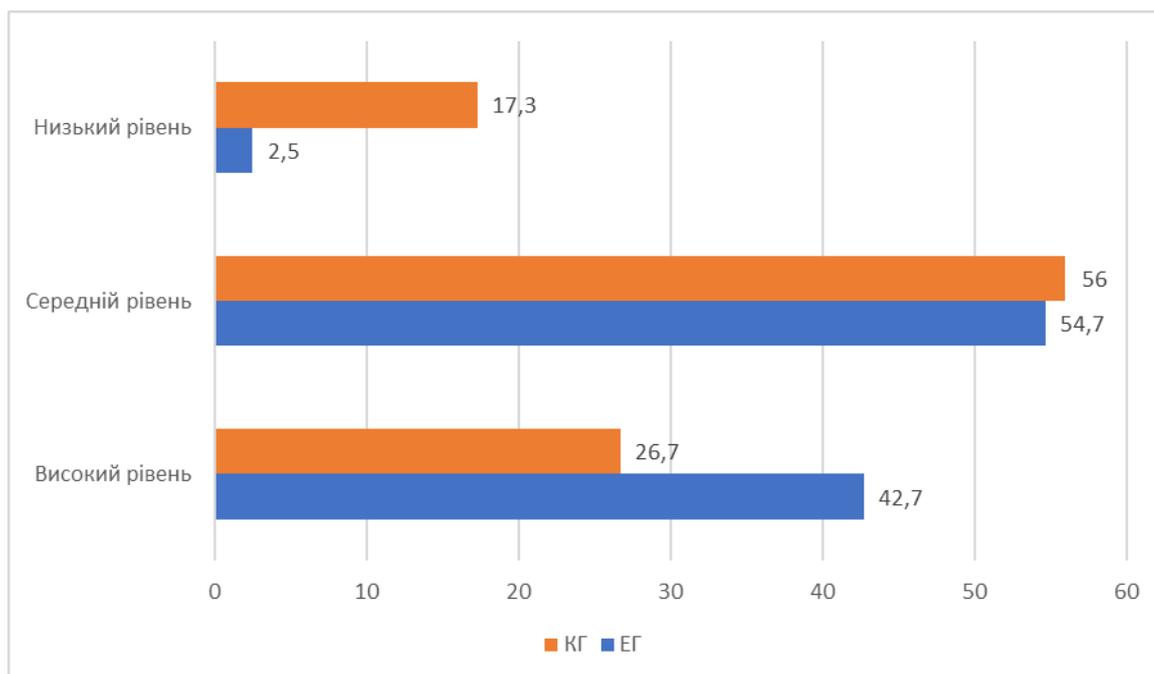


Рис. 2.3. Рівні сформованості діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

Результати повторного опитування педагогів та батьків переконливо підтвердили підвищення рівня їхньої обізнаності та зміну ставлення до процесу розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Відтак, цілісний аналіз отриманих статистичних даних переконливо підтверджує, що система роботи з реалізації визначених нами педагогічних умов сприяє підвищенню рівня розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття та є ефективною.

Висновки до розділу 2

У другому розділі висвітлено зміст, організацію та результати експериментального дослідження стану розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Визначено критерії та показники розвитку діалогічного мовлення: когнітивний (п 1 – Розуміння ролі мовленнєвого спілкування в житті людини, дитини; п 2 – Знання структури діалогу (початок: привітання/знайомство, власне діалог на певну тему, завершення – подяка, прощання); п 3 – Знання правил мовленнєвого етикету, використовуваних у діалозі) та операційний (п 1 – Вміння ініціювання та ефективного ведення діалогу у спеціально створених ситуаціях (ініціювання розмови, підтримання теми, формулювання запитань і відповідей, дотримання правил мовленнєвого етикету, завершення розмови відповідно до комунікативної ситуації); п 2 - Самостійне ініціювання та ведення діалогу в умовах онлайн-заходів за дистанційною формою здобуття освіти). На їх основі схарактеризовано три рівні сформованості досліджуваної якості: високий, середній та низький.

Результати констатувального етапу засвідчили, що на початку експерименту у дітей старшого дошкільного віку як експериментальної (ЕГ), так і контрольної (КГ) груп домінував середній (50,7% та 53,3%) та низький (33,3% та 29,4%) рівні розвитку діалогічного мовлення. Найбільші труднощі діти відчували в ініціюванні діалогу та самостійному веденні розмови в онлайн-умовах. Анкетування педагогів та батьків виявило низку перешкод: відволікання на домашні справи, технічні проблеми, психологічну скутість дітей та недостатню методичну компетентність батьків у питаннях допомоги.

На формувальному етапі було реалізовано ігровий проєкт «Центр управління роботами-рятувальниками», який передбачав послідовне впровадження п'яти педагогічних умов: інтерактивність цифрового середовища; систематичне використання ігрових технологій; створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-заходів; інтеграція синхронних та асинхронних режимів взаємодії учасників освітнього процесу; активна участь батьків в освітньому процесі. Реалізація проєкту здійснювалася у три етапи: підготовчо-мотиваційний, операційно-тренувальний та інтеграційно-творчий.

Результати контрольного етапу дослідження підтвердили ефективність запровадженого проєкту. У дітей експериментальної групи зафіксовано суттєве зростання показників діалогічного мовлення: кількість дітей з високим рівнем збільшилася з 16% до 42,7%, а з низьким рівнем — зменшилася з 33,3% до 2,6%. У контрольній групі, що працювала за традиційною методикою, позитивна динаміка виявилася значно меншою (приріст високого рівня склав лише 9,4%, а низький рівень зберігся у 17,3% дітей).

Крім того, порівняльний аналіз результатів анкетування педагогів засвідчив у ЕГ подолання основних бар'єрів дистанційної форми здобуття освіти: суттєво знизилися показники відволікання, технічних проблем та психологічної скутості дітей, а батьки ЕГ опанували ефективні стратегії підтримки діалогічної активності своїх дітей.

Отримані дані дають підстави стверджувати, що визначені нами педагогічні умови та розроблений проєкт щодо їх реалізації є ефективними та сприяють успішному розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти. Отже, гіпотезу дослідження підтверджено.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти. Результати дослідження дали підстави сформулювати такі висновки:

1. На основі аналізу наукової літератури з'ясовано, що діалогічне мовлення є складною формою мовленнєвої діяльності, яка передбачає обмін репліками, вміння слухати співрозмовника, ставити запитання та відповідати на них. Визначено структуру діалогічного мовлення, яка включає мотиваційно-потребовий, когнітивний, емоційно-вольовий, операційний та контрольньо-корекційний компоненти. Встановлено, що в умовах дистанційної форми освіти розвиток діалогічного мовлення ускладнюється низкою факторів: відсутністю безпосереднього контакту, технічними бар'єрами та специфікою сприйняття інформації з екрану, що потребує пошуку нових, інтерактивних методів роботи.

2. Визначено критерії та показники сформованості діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку: когнітивний (знання про роль спілкування, структуру діалогу та етикет) та операційний (вміння ініціювати та вести діалог у спеціально створених і вільних ситуаціях). За результатами констатувального етапу експерименту виявлено, що рівень розвитку діалогічного мовлення більшості респондентів є середнім (50,7% в ЕГ, 53,3% в КГ) або низьким (33,3% в ЕГ, 29,4% в КГ). Діагностовано недостатню сформованість операційних умінь, зокрема здатності самостійно ініціювати розмову. Анкетування педагогів та батьків виявило ключові перешкоди дистанційної комунікації: відволікання дітей на домашні справи (66,7%), технічні проблеми та недостатню методичну обізнаність батьків щодо способів допомоги дитині.

3. Обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти: 1) інтерактивність цифрового середовища; 2) систематичне використання ігрових технологій; 3) створення позитивної емоційної атмосфери під час онлайн-заходів; 4) інтеграція синхронних та асинхронних режимів взаємодії учасників освітнього процесу; 5) активна участь батьків в освітньому процесі.

4. Розроблено та реалізовано ігровий проєкт «Центр управління роботами-рятувальниками» з експериментальної перевірки висунутих педагогічних умов. Ігровий проєкт передбачав три етапи: підготовчо-мотиваційний (формування когнітивної бази та мотивації), операційно-тренувальний (активне тренування діалогічних навичок через різноманітні ігри) та інтеграційно-творчий (самостійне застосування вмінь в іграх). Важливою складовою проєкту стала просвітницька робота з батьками та педагогами, спрямована на переорієнтацію їхньої ролі з «суфлерів» на «технічних асистентів».

5. Результати контрольного етапу експерименту підтвердили ефективність запроваджених педагогічних умов. В експериментальній групі зафіксовано значну позитивну динаміку: кількість дітей з високим рівнем діалогічного мовлення зросла з 16% до 42,7%, а з низьким рівнем — зменшилася з 33,3% до 2,6%. У контрольній групі зміни є менш значущими. Також суттєво знизився вплив негативних факторів дистанційної форми здобуття освіти: показники відволікання впали з 66,7% до 16,7–20%, а проблема сором'язливості перед камерою була практично нівельована.

Отже, результати дослідження підтвердили висунуту гіпотезу про те, що розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти значно підвищується за умови створення інтерактивного цифрового середовища, систематичного використання ігрових технологій та забезпечення активної, методично грамотної підтримки з боку батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція): наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. Авторська група : Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України Піроженко Т. О. 2021. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Баранова В. В. Специфіка зв'язного мовлення дітей дошкільного віку: *Дошкільне виховання*. 2020. № 3. С. 277.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводіактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. Вид. 2-ге, доповнене. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
4. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку: підручник. Київ: Слово, 2021. 336 с.
5. Васильєва С. А. Організаційно-педагогічні умови залучення батьків до використання дидактичних можливостей цифрового середовища в освіті дітей раннього та дошкільного віку : методичний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2024. 88 с.
6. Гавриш Н. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку: Навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ зі спеціальності «Дошкільне виховання», «Початкове навчання», викладачів, науковців, вихователів і методистів дошкільних закладів. Луганськ: Альма-матер, 2004. 132 с.
7. Гавриш Н., Крутій К. Як змінювалися підходи до розвитку мовлення дітей. *Дошкільне виховання*. 2019. № 10. С. 7-10.

8. Голота Н., Карнаухова А. Діалогічна взаємодія в освітньому процесі закладу дошкільної освіти як умова ефективного розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку: *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2022. Vol. 1, No. 3. С. 70–79.
9. Гріненко О. М. Сучасні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку: інформаційно-методичний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. С. 64.
10. Дем'янюк А., Лесів В. Технології дистанційного навчання в закладах дошкільної освіти. *Наукові проєкти соціально-гуманітарного факультету ЗУНУ*. 2024. С. 203–206.
11. Д'яченко К. О., Омеляненко А. В. Розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі інтеграції традиційних та комп'ютерних ігор. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*. Запоріжжя, 2024. С. 107–109.
12. Завязун Т. Розвиток мовлення дошкільників як проблема сучасної вікової психології. *Pregraduálna príprava profesionálov v oblasti vzdelávania dospelých*. Prešov, 2018. Рр. 294–306.
13. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки*. 2022. № 79. С. 92–99.
14. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 256 с.
URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/Kalmykova_Psykholohiia-movlennia-i-psykholinhvistyka.pdf.
15. Колісник І. І. Ігри та вправи з розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку. 2019. URL: <https://vseosvita.ua/library/igri-ta-vpravi-z-rozvitku-dialogicnogo-movlenna-ditej-starsogo-doskilnogo-viku-175882.html>.

16. Колеснік К., Комарівська Н., Присяжнюк Л., Стахова І. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2022. Вип. 2 (17). С. 127–138.
17. Кошляк А. А., Шикиринська О. В. Заклад дошкільної освіти: дистанційна робота в умовах воєнного стану. *«Березневий науковий дискурс 2024» на тему: «Детермінанти посилення ролі освіти у повоєнному відновленні України»*: зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції для освітян. 2024. С. 24–26.
18. Кремінь В. Г., Сисоєва С. О., Бех І. Д., Вознесенська О. Л., Гавриш Н. В., Гончар Л. В., Шахрай В. М. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1–30. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/292/355>.
19. Лелека Т. О. Психолінгвістика: навчально-методичний посібник: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2022. 121 с.
20. Лі І. Розвиток діалогічної форми мовлення у дітей старшого дошкільного віку. *Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Івано-Франківськ : «НАЇР», 2021. С. 127–133.
21. Лопатіна Г. О. Методика навчання діалогічного мовлення дітей дошкільного віку : монографія. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2014. 254 с.
22. Луценко І. О. Готуємось до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. К.: Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2001.
23. Макаренко С. І. Дистанційне навчання як стратегічний вектор розвитку освіти Донеччини. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2017. №1. С. 18-23.
24. Макаренко С. І. Особливості словника хлопчиків та дівчаток 5-го року життя в процесі образотворчо-мовленнєвої діяльності. *Гуманітарний вісник*

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : наук.-теорет. зб. Вип. XXII : Актуальні проблеми психолінгвістики, (25–26 жовтня 2007 р.). Переяслав-Хмельницький, 2007. С. 48–53.

25. Погрібняк Н., Байер О. Як оцінити рівень мовленнєвого розвитку дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу (електронний журнал)*. 2022. №1.

26. Положення про дистанційну форму здобуття дошкільної освіти: затв. Наказом Міністерства освіти і науки України 26 червня 2025 року № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0996-25#Text>.

27. Полєвікова О. Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. *Педагогічні науки*. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. 2015. № 67. С. 132–139.

28. Портянко Л. С. Ігри та вправи на розвиток діалогічного мовлення у дошкільників. URL: <https://vseosvita.ua/library/igri-ta-vpravi-na-rozvitok-dialogicnogo-movlenna-u-doskilnikiv-229933.html>.

29. Про дошкільну освіту : Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 6 червня 2024 р. № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>.

30. Про освіту : Закон України, прийнятий Верховною Радою від 5 вересня 2017 року № 38-39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

31. Смолянко Ю., Рой А. Педагогічні умови формування комунікативної культури дітей старшого дошкільного віку. *Acta paedagogica volynienses*. 2022. № 6. С. 22–27.

32. Сопова Д. О., Резнік О. Г. Педагогічні умови формування діалогічної компетенції дітей передшкільного віку. *Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників : збірник доповідей учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної онлайн конференції*. Київ : НУБІП України, 2021. С. 229–231.

33. Стахова Л., Поваляшко Н. Розвиток діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2024. № 23. С. 288–298.
34. Трегубова Н. Ф. Розвиток діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. *Лінгводидактичні студії : збірник наукових праць*. Умань : ФОП Жовтий, 2016. С. 20–25.
35. Фуделло А. С. Зміст роботи з формування діалогічних умінь дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: досвід, реалії, сьогодення та перспективи* : зб. тез виступів учасн. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) (м. Рівне, 23 вересень 2022 р.). Рівне : МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2023. С. 150–153.
36. Характеристика методів та прийомів розвитку діалогічного мовлення дошкільників [Електронний ресурс]: Освітній портал «На Урок». URL: <https://naurok.com.ua>.
37. Чикалова Т. Г. Кубики історій як метод розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2020. Вип. 19. С. 89–92.
38. Шикиринська О. В. Створення майбутніми вихователями інтерактивних вправ у сервісі Learningapps за умов дистанційного навчання. *«Science and Global Studies» : Abstracts of scientific papers of VII International Scientific Conference (Prague, Czech Republic, April 15, 2021)*. 2021. С. 60–63.
39. Юдіна І. Формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку в процесі дистанційного спілкування. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*. Переяслав, 2023. С. 107–110.
40. Van der Wilt, F., van Oers, B., Volman, M. Dialogic classroom talk in early childhood education. *Learning, Culture and Social Interaction*, 33, 100607. 2022. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2021.100607>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рівні розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти

Високий рівень характеризується повним розумінням та здатністю дитини пояснити роль спілкування в житті людини/дитини; знанням і називанням структури діалогу (початок – привітання або знайомство, розмова з певної теми, коректне завершення – прощання або подяка) та правил мовленнєвого етикету, використовуваних у діалозі. Дитина активна, сама ініціює й ефективно веде діалог з педагогом та дітьми; не боїться висловлювати думку, спілкується розкуто – у спеціально створених ситуаціях та у природних умовах під час онлайн-занять.

Середній рівень характеризується узагальненим розумінням значення спілкування для людини та дитини, яке потребує навідних запитань для більш повного пояснення; здатністю називати окремі елементи структури діалогу (хоча можливе плутання послідовності), а також знанням базових правил мовленнєвого етикету. У спеціально створених ситуаціях дитина частіше відповідає на запитання, ніж ставить їх, правилами мовленнєвого етикету користується частіше після нагадування дорослого, мовленнєву ініціативу виявляє епізодично – щодо знайомих тем, її висловлювання можуть потребувати підказок. Під час онлайн-занять дитина переважно мовчить і відповідає, коли її запитують, сама виявляє ініціативу мовленнєвого спілкування рідко, потребує стимулювання та мовленнєвої підтримки.

Низький рівень розвитку діалогічного мовлення характеризується фрагментарним або несформованим уявленням про роль спілкування в житті людини та структуру діалогу; дитина майже не володіє правилами мовленнєвого етикету або не розуміє, де їх застосовувати. У спеціально створених ситуаціях діалогічної взаємодії дитина пасивна і не ініціює розмову, бере участь лише за прямої стимуляції з боку дорослого, відповіді односкладові («так», «ні») або відсутні. Самостійно у природних умовах онлайн-занять дитина спілкування не ініціює, часто мовчить, не реагує на звернення або вимикає камеру/мікрофон, уникаючи контакту.

Додаток Б

Опис діагностичної методики

Критерій: когнітивний

Показник: п 1 - розуміння ролі мовленнєвого спілкування в житті людини, дитини.

Завдання 1. Бесіда «Для чого люди спілкуються?»

Мета: виявити рівень розуміння дітьми ролі мовленнєвого спілкування (розмов) у житті людини, дитини.

Стимульний матеріал (демонструються на слайді): Ілюстрація - двоє дітей розмовляють між собою (ситуація діалогу).

Процедура виконання: Бесіда проводилася індивідуально на платформі Zoom. Дослідник пропонував дитині розглянути на екрані картинку та відповісти на низку запитань:

1. Як ти думаєш, навіщо люди (і дорослі, і діти) розмовляють одне з одним?
(щоб повідомити інформацію, про щось запитати, попросити, запропонувати та ін.)
2. Чи можна дружити, якщо не говорити?
3. Як ти вітаєшся з другом? А як прощаєшся?
4. Як ти запитуєш про щось, що тебе цікавить?
5. Чи можна словами зробити людині/дитині приємно? А допомогти людині? Як саме?
6. Що ти відчуваєш, коли з тобою ніхто не говорить?
7. Як ти поводишся, коли хочеш поговорити з кимось новим?
8. Чи важливо слухати, коли хтось говорить? Чому?
9. Як би ти пояснив, що таке розмова?

Оцінювання (1-3 бали):

Високий рівень (3 бали) – відповіді на всі питання правильні й поширені.

Середній рівень (2 бали) – відповіді правильні на 6 запитань із 9.

Низький рівень (1 бал) – відповіді правильні на 3 запитання із 9.

Критерій: когнітивний**Показник:** п 2 - знання структури діалогу**Завдання 2.** Дидактична вправа «Що спочатку – а що потім?»

Мета: виявити рівень знання дітьми структури розмови (початок: привітання/знайомство, власне діалог на певну тему, завершення – подяка, прощання).

Стимульний матеріал (серія з трьох ілюстрацій, що демонструються на екрані): 1. Двоє дітей вітаються. 2. Діти разом граються іграшками, розмовляючи. 3. Діти прощаються.

Процедура виконання: Вправа проводилася індивідуально на платформі Zoom. Дослідник показував дитині картинки і пропонував: «Подивись, картинки переплуталися. Розстав їх по-порядку і поясни, що було спочатку, хто кому що говорив; а що було потім – і про що говорили діти; та чим усе закінчилося? Поясни, чому ти так вирішив».

Оцінювання (1-3 бали):

3 бали (Високий рівень): Дитина самостійно і правильно вибудовує послідовність (1-2-3) та може чітко пояснити свій вибір («Спочатку треба привітатися...»). При цьому дитина чітко розуміє та озвучує логічно правильну структуру розмови.

2 бали (Середній рівень): Дитина вибудовує правильну послідовність, але потребує 1-2 навідних запитань, пояснення та озвучування реплік нечітко.

1 бал (Низький рівень): Дитина робить помилки у послідовності (наприклад, 1-3-2), але після допомоги дорослого (навідних запитань) частково виправляється. Озвучує репліки лише частково, пояснити свій вибір не може.

Критерій: когнітивний

Показник: п 3 - знання правил мовленнєвого етикету, використовуваних у діалозі.

Завдання 3. Дидактична вправа «Додай ввічливе слово»

Мета: виявити рівень знання дітьми правил мовленнєвого етикету, використовуваних у діалозі/розмові.

Процедура виконання: Вправа проводилася індивідуально на платформі Zoom. Дослідник пропонував дитині розглянути на екрані стимульні картинки та просив доповнити речення.

- Коли ти приходиш у групу, ти говориш усім... (*Доброго ранку / Привіт*).
- Якщо ти запитуєш когось про щось, ти говориш... (*Скажи будь ласка*).
- Коли тобі відповіли на твоє запитання, ти говориш... (*Дякую / дякую за відповідь*).
- Якщо ти про щось просиш (наприклад, іграшку), то говориш... (*Будь ласка*).
- Якщо тебе про щось просять – а ти не можеш цього виконати, то ти говориш... (*Вибач, я не можу*).
- Якщо в розмові ти щось не дочув або не зрозумів, ти скажеш... (*Перепрошую, повтори будь ласка*).
- Якщо друг запропонує нову гру, то ти скажеш... (*Дякую, давай пограємо*).
- Якщо ти не погоджуєшся з тим, що говорить співрозмовник, то ти скажеш... (*Перепрошую, але я не згоден / не згодна*).
- Коли ти хочеш поговорити з кимось новим, то говориш йому... (*Давай познайомимось*).

Оцінювання (1-3 бали):

- 3 бали (Високий рівень): Дитина правильно і швидко називає всі запропоновані етикетні формули.
- 2 бали (Середній рівень): Дитина правильно називає до 6 формул мовленнєвого етикету, але іноді вагається або потребує підказки.
- 1 бал (Низький рівень): Дитина може назвати до 3-х правильних мовленнєвих формул, але зі значною допомогою дорослого.

Критерій: операційний

Показник: п 1 - вміння ініціювання та ефективного ведення діалогу у спеціально створених ситуаціях

Завдання 4. «Інтерв'ю з цікавим гостем»

Мета: оцінити вміння дитини ініціювати, підтримувати та творчо розвивати діалог у спеціально створеній ситуації (ініціювати розмову, підтримувати тему, формулювати запитання та відповіді, дотримуватись правил мовленнєвого етикету, завершити розмову відповідно до комунікативної ситуації).

Стимульний матеріал (демонструються на екрані): ілюстрація із зображенням журналіста, винахідника, анімовані Пес Патрон та роботи-рятувальники (роботи-пожежники, роботи-медики, роботи-евакуатори або роботи-пси, схожі на Патрона).

Процедура виконання: Інтерв'ю проводилося в парах на платформі Zoom. Двом дітям пропонувалося пограти в «Інтерв'ю». Одна дитина виконувала роль «журналіста» і ставила запитання, а інша – «цікавого гостя» (відомого персонажа мультфільму або представника цікавої професії) і відповідала. Дослідник не втручався у діалог, лише спостерігав і фіксував, а також у разі повної зупинки стимулював продовження діалогу 1 раз: «А що відповів твій герой?». Потім діти мінялися ролями.

Етап 1. Пропоную пограти в цікаву гру «Інтерв'ю». Чи знаєте ви, що це таке? Хто у кого може брати інтерв'ю? Для чого журналісти беруть інтерв'ю? Про що може запитувати журналіст? Так, дійсно, завдання журналіста – поставити гостю цікаві запитання, а завдання гостя – цікаво на них відповісти. Потім журналіст може зробити про інтерв'ю телепередачу або написати в соціальних мережах – щоб це переглядали або читали всі люди й діти.

Давайте уявимо, що журналіст хоче взяти інтерв'ю у якогось дуже «цікавого гостя» (наприклад, відомого персонажа мультфільму, або представника цікавої професії, або ін.) – і пограємо в це. Спочатку журналістом

буде один із вас, а другий «цікавим гостем», а потім ви поміняєтеся ролями. Хто ким хоче бути спочатку?

(Дитина А), ти будеш відомим журналістом (показ Ілюстрації 1). (Дитина Б), ти будеш дуже цікавим гостем – будеш Пес Патрон (показ Ілюстрації 2). Починайте інтерв'ю!

Орієнтовні питання:

Журналіст: Добрий день! Мене звати... Я журналіст. Чи можу я взяти у Вас інтерв'ю?

Пес Патрон: Добрий день! Прошу.

Ж.: Патроне, розкажіть, будь ласка, як Ви навчилися бути таким сміливим і розумним?

- 🐾 Що Ви відчуваєте, коли допомагаєте людям і рятуєте ситуацію?
 - 🐾 Чи маєте Ви друзів серед інших тварин або рятувальників?
 - 🐾 Як Ви відпочиваєте після важкого дня? Які Ваші улюблені ігри, ласощі?
 - 🐾 Що Ви порадите дітям, які хочуть бути такими ж хоробрими, як Ви?
 - 🐾 Чи бувають моменти, коли Вам страшно? Як Ви з цим справляєтеся?
 - 🐾 Яка Ваша найцікавіша пригода, яку Ви запам'ятали назавжди?
 - 🐾 Як Ви спілкуєтеся з людьми? Чи розумієте їхні емоції?
 - 🐾 Що для Вас означає бути справжнім героєм?
 - 🐾 Як Ви ставитеся до дітей? Чи любите з ними гратися і навчати?
 - 🐾 Чим Ви займалися сьогодні?
 - 🐾 А що Вам найбільше подобається у Вашій роботі?
- Дякую Вам за таку чудову розмову! Я обов'язково Бувайте!

Етап 2. Діти міняються ролями. Дякую, у вас вийшло чудове інтерв'ю! А тепер пропоную помінятися ролями: ти будеш журналістом, а ти – винахідником роботів-рятувальників! Уяви, що ти створюєш дивовижних

роботів-рятувальників, які допомагають людям і тваринам у небезпеці, їх ти зараз можеш побачити на екрані у картинках (наприклад, роботів-пожежників, роботів-медиків, роботів-евакуаторів або роботів-псів, схожих на Патрона). Цікаво? Тож починайте інтерв'ю!

Орієнтовні питання:

Журналіст (Дитина Б): Добрий день! Мене звати... Я журналіст. Чи можу я взяти у Вас інтерв'ю?

Винахідник (Дитина А): Добрий день! Звісно, прошу.

Ж.: Розкажіть, будь ласка, як Ви вирішили створювати таких дивовижних роботів-рятувальників?

🐾 Чи є у Вас улюблений робот? Як він виглядає і що він вміє?

🐾 Ваші роботи-рятувальники іноді схожі на тварин – чому?

🐾 Чим Ви займалися сьогодні?

🐾 Що Ви відчуваєте, коли Ваш робот когось рятує?

🐾 А що Вам найбільше подобається у Вашій роботі?

🐾 Якого робота Ви мрієте створити у майбутньому?

🐾 Що б Ви порадили дітям, які теж хочуть стати винахідниками?

- Дякую Вам за таку цікаву розмову! Я обов'язково про це напишу.

Бувайте!

Оцінювання (1-3 бали): *(Кожна дитина оцінювалася окремо за її активність у діалозі)*

3 бали (Високий рівень): Дитина активно виконує свою роль. Дотримується послідовної структури розмови (вітається, веде діалог, завершує) та використовує формули мовленнєвого етикету. Якщо виконує роль журналіста – то самостійно ставить кілька доречних, логічних запитань (не потребує стимуляції). Якщо виконує роль гостя – то дає розгорнуті, поширені відповіді, дотримується теми. Діалог триває без допомоги дорослого.

2 бали (Середній рівень): Дитина загалом дотримується своєї ролі, але в діалозі не завжди дотримується теми. Структура діалогу нечітка (наприклад, забуває привітатися/попрощатися), етикетні формули використовує рідко. Якщо виконує роль журналіста – то ставить декілька шаблонних запитань («Як справи?») і потребує допомоги, стимуляції дослідника. Якщо виконує роль гостя – то відповідає переважно коротко, простими реченнями.

1 бал (Низький рівень): Дитина пасивна, але після прямої стимуляції (з боку дослідника або партнера) може виконати мінімальні мовленнєві дії. Наприклад, за допомогою дорослого ставить 1 запитання або дає 1-2 короткі відповіді на поставлені запитання. Не дотримується структури розмови, використовує елементарні етикетні формули, проте на контакт іде.

Критерій: операційний

Показник: п 2 - самостійне ініціювання та ведення діалогу в умовах онлайн-заходів за дистанційною формою здобуття освіти

Завдання 5. Спостереження за вільним, спонтанним мовленнєвим спілкуванням (діалогічним мовленням) між дітьми у процесі онлайн-заходів (ініціювання розмови, підтримання теми, формулювання запитань та відповідей, дотримання правил мовленнєвого етикету, завершення розмови відповідно до комунікативної ситуації).

Мета: оцінити вміння кожної дитини самостійно ініціювати та вести спонтанний діалог у вільних умовах онлайн-занять за дистанційною формою здобуття освіти.

Процедура виконання: Дослідник спостерігав за дітьми під час онлайн-заходів педагогів ЗДО та фіксував їхні спонтанні діалогічні спілкування.

Оцінювання (1-3 бали):

3 бали (Високий рівень): Дитина постійно виявляє самостійність у діалогічному спілкуванні з одногрупниками та педагогами; сама ініціює діалоги/розмови, ставить запитання, коментує, використовує формули мовленнєвого етикету, спілкується з дітьми, не чекаючи пропозицій педагога.

Дитина знає, розуміє та дотримується чіткої структури у розмові з іншими. Знає початок, кінець та що казати у разі прохання або вдячності.

2 бали (Середній рівень): Дитина виявляє самостійність в ініціюванні діалогів епізодично. Її діалогічна активність представлена, переважно, самостійними відповідями на загальні запитання (до всієї групи). При цьому дитина не завжди дотримується чіткої структури розмови та може ігнорувати правила мовленнєвого етикету.

1 бал (Низький рівень): Дитина майже не виявляє самостійності. Спілкується переважно тоді, коли педагог або діти звертаються до неї особисто. Зрідка може ініціювати коротку репліку (наприклад односкладово відповісти на загальне запитання до групи). Самостійне дотримання структури діалогу та мовленнєвого етикету майже відсутнє.

Отже, максимальна кількість балів за весь діагностичний комплекс становила 15 балів (5 завдань по 3 бали). Відповідно до суми набраних дитиною балів визначався рівень розвитку діалогічного мовлення:

Високий рівень: 12–15 балів;

Середній рівень: 7–11 балів;

Низький рівень: 1–6 балів.

Проведення дослідження в дистанційні формі здобуття освіти потребувало адаптації діагностичних процедур. Усі індивідуальні та парні завдання проводилися на платформі Zoom, яка забезпечувала необхідний відеозв'язок з дітьми. Увесь стимульний матеріал (ілюстрації, анімовані картинки для виконання завдань) був заздалегідь підготовлений дослідником у вигляді слайдів і демонструвався дітям за допомогою функції «Демонстрація екрану» у Zoom, що дозволяло краще зрозуміти завдання кожній дитині.

Проведення дослідження базувалося на дотриманні основних етичних принципів роботи з дітьми дошкільного віку. Отримувалася письмова згода батьків на участь дітей у дослідженні з детальним поясненням мети та процедур діагностики (Додаток В). Забезпечувалася конфіденційність

отриманих даних та анонімність учасників дослідження на всіх етапах роботи. Діти мали право відмовитися від участі в будь-якому етапі дослідження без пояснення причин. Створювалася позитивна та підтримуюча атмосфера під час проведення діагностичних процедур. Результати дослідження надавалися батькам та педагогам у формі індивідуальних рекомендацій щодо подальшого розвитку діалогічного мовлення дітей.

Додаток В

**ЗГОДА БАТЬКІВ/ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ
на участь дитини у педагогічному дослідженні**

Я, _____,

(прізвище, ім'я, по батькові)

надаю згоду на участь моєї дитини _____

(прізвище, ім'я дитини)

_____ р. народження

у психолого-педагогічному дослідженні на тему «Педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти»

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ:

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти.

Процедури дослідження:

- індивідуальна діагностика на платформі Zoom;
- спостереження під час групових занять;
- анкетування батьків.

Користь для дитини:

- отримання індивідуальних рекомендацій щодо розвитку діалогічного мовлення;
- покращення якості дистанційних заходів.

Конфіденційність:

- усі отримані дані використовуватимуться лише в наукових цілях;
- персональні дані дитини не розголошуватимуться;
- результати публікуватимуться в узагальненому вигляді.

ПРАВА УЧАСНИКІВ:

- участь у дослідженні є добровільною;
- можна відмовитися від участі на будь-якому етапі;
- можна ознайомитися з результатами дослідження.

Я усвідомлюю, що:

- участь моєї дитини у дослідженні є добровільною;
- я можу відкликати згоду в будь-який момент;
- дослідження не несе шкоди для дитини;
- всі процедури відповідають віковим особливостям дитини.

Контактна інформація дослідника:

ПІБ: _____

Телефон: _____

Email: _____

Дата: _____

Підпис батька/матері: _____ / _____

(підпис)

(ПІБ)

Додаток Г

**Розвиток діалогічного мовлення вихованців
в умовах дистанційної форми освіти**

(анкета для педагогічних працівників закладу дошкільної освіти)

Шановний колего!

Запрошуємо Вас взяти участь у дослідженні, спрямованому на вивчення особливостей розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти. Ваші відповіді допоможуть удосконалити методику роботи з розвитку діалогічного мовлення дітей у цифровому освітньому середовищі.

Надайте інформацію про себе:

1. Ваш педагогічний стаж: _____ повних років
2. Ваш досвід реалізації дистанційної форми освіти: _____ років/місяців

I. Організація діалогічної взаємодії з дітьми в онлайн-середовищі

3. Які платформи Ви використовуєте для проведення занять з розвитку мовлення?

- Zoom
- Google Meet
- Microsoft Teams
- Skype
- Інше: _____

4. Як Ви оцінюєте якість Інтернет-зв'язку під час онлайн-заходів?

- Відмінна
- Хороша
- Задовільна
- Незадовільна

II. Особливості діалогічного мовлення дітей за дистанційною формою здобуття освіти

5. Як ваші вихованці поведуться під час онлайн-заходів з розвитку діалогічного мовлення?

- Беруть активну участь у діалогах
- Відповідають тільки на прямі запитання до них
- Соромляться говорити
- Часто відволікаються
- Інше: _____

6. Чи намагаються діти самостійно ініціювати розмови з Вами чи іншими дітьми під час онлайн-заходів?

- Часто
- Іноді
- Зрідка
- Ніколи

7. Які труднощі найчастіше виникають у дітей під час онлайн-спілкування? (кілька варіантів)

- Сором'язливість перед камерою
- Технічні проблеми
- Відволікання на домашні справи
- Труднощі з підтриманням уваги
- Втомлюваність дітей під кінець заняття
- Інше: _____

III. Співпраця з батьками щодо розвитку діалогічного мовлення дітей

8. Чи часто батьки допомагають дітям під час онлайн-заходів щодо розвитку діалогічного мовлення?

Допомагають протягом усього заходу, часто підказують дитині, що саме сказати

Допомагають часто

Втручаються рідко

Допомагають тільки в разі потреби

Не беруть участі в розмові та дають дитині можливість відповісти повністю самостійно

9. Чи надаєте Ви батькам методичну допомогу щодо розвитку діалогічного мовлення їхніх дітей вдома?

Регулярно

Періодично

Зрідка

Не надаю

10. Які форми консультування батьків щодо розвитку діалогічного мовлення їхніх дітей Ви використовуєте в роботі?

Розміщення методичних рекомендацій у батьківських групових чатах

Індивідуальні консультації за потреби або запитом

Загальногрупові онлайн-консультації

«Відкриті» заняття з дітьми, майстер-класи, тренінги

Інше: _____

IV. Самооцінка професійних компетентностей щодо розвитку діалогічного мовлення вихованців за дистанційною формою освіти

11. Оцініть свою компетентність щодо розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою освіти:

Повністю володію

Володію більшою мірою

Іноді сумніваюся

Потребую методичної допомоги

12. Які методи Ви найчастіше використовуєте для стимулювання та розвитку діалогічного мовлення вихованців під час онлайн-заходів?

Ігрові діалоги

Ритуал «Ранкові зустрічі»

Діалоги за змістом ілюстрацій, мультфільмів тощо

Інтерв'ю з персонажами

Драматизації казок

Обговорення проблемних ситуацій

Інше: _____

13. Які аспекти дистанційної роботи з розвитку діалогічного мовлення вихованців викликають у Вас найбільші труднощі?

14. Чи відчуваєте Ви потребу в консультаціях із питань розвитку діалогічного мовлення вихованців за дистанційною формою освіти?

Так, відчуваю велику потребу

Відчуваю потребу періодично

Відчуваю потребу зрідка

Не відчуваю потреби

15. Ваші пропозиції щодо покращення якості роботи з розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти:

Дякуємо за участь у дослідженні!

Додаток Д**Розвиток діалогічного (розмовного) мовлення дитини
в онлайн-садочку та вдома
(анкета для батьків)****Шановні батьки!**

Запрошуємо взяти участь у дослідженні особливостей розвитку діалогічного (розмовного) мовлення ваших дітей – в онлайн-садочку та вдома. Ваші спостереження дуже важливі для розуміння того, як підтримати розвиток діалогічного мовлення дитини в домашніх умовах.

I. Забезпечення технічних умов для здобуття дитиною дистанційної форми здобуття освіти

1. Які технічні засоби використовуються для участі вашої дитини в онлайн-заходах?

- Комп'ютер/ноутбук
- Планшет
- Смартфон
- Інше: _____

2. Як Ви оцінюєте якість Інтернет-зв'язку під час онлайн-заходів?

- Відмінна
- Хороша
- Задовільна
- Незадовільна

II. Особливості діалогічного мовлення вашої дитини за дистанційною формою здобуття освіти

3. Як ваша дитина поводить себе під час онлайн-заходів з розвитку діалогічного (розмовного) мовлення?

- Бере активну участь у діалогах

- Відповідає тільки на прямі запитання до неї
- Соромиться говорити
- Часто відволікається
- Інше: _____

4. Чи намагається ваша дитина самотійно ініціювати розмови з педагогами чи іншими дітьми під час онлайн-заходів?

- Часто
- Іноді
- Зрідка
- Ніколи

5. Які труднощі найчастіше виникають у вашої дитини під час онлайн-спілкування? (можна обрати кілька варіантів)

- Сором'язливість перед камерою
- Технічні проблеми
- Відволікання на домашні справи
- Труднощі з підтриманням уваги
- Втомлюваність під кінець заняття
- Інше: _____

III. Розвиток діалогічного мовлення (вміння вести розмови) вашої дитини вдома

6. Чи часто Ви допомагаєте дитині під час онлайн-заходів вести розмови (відповідати на питання або ставити їх)?

- Допомагаєте протягом усього заходу, часто підказуєте дитині, що саме сказати
- Допомагаєте часто
- Втручаєтеся рідко
- Допомагаєте за потреби

Не берете участі в розмові та даєте дитині можливість відповісти повністю самостійно

7. Які теми ви найчастіше обговорюєте з дитиною вдома?

- Події в дитячому садочку
- Художні твори – літературні (казки, кіно, вірші тощо), мультфільми,
- Ігри та розваги
- Навколишній світ
- Сімейні справи
- Інше: _____

8. Як Ви розвиваєте діалогічне мовлення (вміння вести розмови) своєї дитини вдома?

- Обговорюєте побачене/почуте в довкіллі
- Читаєте та обговорюєте прочитані книжки, переглянуті мультфільми, кіно тощо
- Розповідаєте та обговорюєте казки
- Організовуєте розігрування за ролями казок, оповідань, мультфільмів та ін.
- Граєте в рольові ігри (наприклад, «Магазин», «Лікарня», «Сім'я», «Дитсадок», «В автобусі» та ін.)
- Інше: _____

9. Чи отримуєте Ви від педагогів дошкільного закладу консультативну допомогу щодо розвитку діалогічного (розмовного) мовлення вашої дитини?

- Регулярно
- Іноді
- Рідко
- Ніколи

10. Ваші побажання та пропозиції щодо покращення роботи дошкільного закладу з розвитку діалогічного (розмовного) мовлення вашої дитини за дистанційною формою здобуття освіти:

Дякуємо за Вашу участь та допомогу!

Додаток Ж

Зміст проєкту з розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти «Центр управління роботами-рятувальниками»

Етап I. Підготовчо-мотиваційний

Мета: Створення єдиного мотиваційного поля; цільова підготовка педагогів та батьків; формування у дітей базових знань (когнітивний критерій).

На цьому початковому етапі ми послідовно реалізували педагогічні умови №1, №3 та №4, які стали фундаментом для всієї подальшої роботи.

1. Реалізація педагогічної умови №1 (інтерактивність цифрового середовища) та №3 (створення позитивної емоційної атмосфери)

Робота в експериментальній групі (ЕГ) розпочалася не з традиційного заняття, а з «Термінового запуску Центру управління».

Реалізація педумови №1 (інтерактивність середовища):

Ми свідомо відійшли від формату «заняття». Педагог, виступаючи в ролі «Керівника Центру», розпочав першу онлайн-зустріч із тривожного сигналу. На екрані (за допомогою презентації, створеної на платформі Canva) з'явився «Головний пульт управління». Дітям повідомили, що їх обрали як найкращих операторів для допомоги команді роботів-рятувальників.

На слайдах презентації діти побачили анімовані зображення:

- Робота-пожежника, який махав рукою.
- Робота-медика, який блимав червоним хрестом.
- Робота-евакуатора.
- Анімованого Пса Патрона, який ніби «затверджував» їхні кандидатури.
- Статичне зображення «Головного Винахідника», який нібито потребував їхньої допомоги.

Реалізація педумови №3 (атмосфера):

Це ігрове середовище миттєво створило потужну позитивну емоційну атмосферу. Діти були не «вихованцями, яких будуть вчити та опитувати», а «операторами важливої місії». Це дозволило одразу подолати проблему сором'язливості (на яку вказали 40% батьків на констатувальному етапі), оскільки фокус уваги змістився з дитини на захопливе ігрове завдання. Їхня мотивація до комунікації була максимально високою з першої хвилини.

2. Реалізація педагогічної умови №4 (інтеграція синхронних та асинхронних режимів)

Ми активно використовували інтеграцію режимів для підготовки всіх учасників процесу та цілеспрямованого розвитку базових навичок у дітей (когнітивний критерій).

А) Робота з дорослими (підготовка):

- Підготовка педагогів (Синхронно та Асинхронно):

Синхронно: Як і було заплановано, для педагогів ЕГ проведено онлайн-захід, де ми детально розібрали методику адаптації діагностичних завдань (описаних у 2.1) у розвивальні ігри в середовищі «Центру управління» та провели захід з теми: «Розвиток діалогічного мовлення засобами інтерактивних методів за дистанційною формою здобуття освіти», де наочно показали, якими додатками та цифровими можливостями можна користуватися для підвищення ефективності та комфортності педагогічної праці, а також досягнення кращого результату.

Асинхронно: Надано консультативну брошуру для педагогів за темою: «Розвиток діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку за дистанційною формою здобуття освіти» (Додаток 3).

- Підготовка батьків (Синхронно та Асинхронно):

Синхронно: На початку етапу проведено вступну онлайн-консультацію «Як організувати ефективне навчання вдома», де батькам роз'яснили мету експерименту та важливість їхньої підтримки.

Асинхронно: Батьки отримали методичні рекомендації (Додаток К) щодо важливості їхньої ролі, а також практичні поради з організації робочого місця дитини та розвитку діалогічного мовлення саме вдома (наприклад, прибрати іграшки, що відволікають, – вирішення проблеми, виявленої у 66,7% опитаних; проводити різноманітні ігри вдома для розвитку діалогу: рольові ігри «Лікарня», «Магазин» або драматизація казок тощо.

Б) Робота з дітьми (когнітивний компонент діалогічного мовлення):

Розуміння ролі спілкування (п.1 когнітивного компоненту):

Формат: Синхронна інтерактивна бесіда

Дії: Педагог у ролі «Керівника Центру» створював проблемні ситуації:

Педагог (у ролі «Керівника Центру»): «Оператори, вітаю у нашому Центрі! У нас сьогодні спеціальна місія – зрозуміти, навіщо нам потрібні наші рації та мікрофони. Як ви думаєте...»

Приклади запитань для стимулювання діалогу:

(На екрані з'являється Пес Патрон, він махає лапою)

- Оператори, дивіться, це Пес Патрон! Він хоче з нами дружити. А як ви думаєте, чи зможемо ми з ним по-справжньому дружити, якщо будемо просто мовчати і ніколи нічого у нього не запитувати?

- Що йому буде приємніше: якщо ми будемо мовчати, чи якщо ми скажемо: «Привіт, Патроне, ми раді тебе бачити!»? Чи можна словами зробити приємно?

(На екрані з'являється робот-пожежник у лісі, сигнал тривоги)

- Увага, увага, оператори! Робот-пожежник побачив вогонь, але уявимо, що його рація зламалася, і він не може нам нічого *сказати*. Що трапиться, якщо він не зможе з нами *поговорити*?

- Чи дізнаємося ми про пожежу? Чи зможемо ми йому *допомогти*? То навіщо роботу-рятувальнику потрібно вміти розмовляти?

(На екрані з'являється робот-медик біля дитини, яка плаче)

- Цей робот-медик приїхав до дитини, яка захворіла. Як ви думаєте, чи може робот *словами* допомогти дитині заспокоїтися? Що саме він міг би їй сказати?

(На екрані з'являється новий, невідомий робот)

- До нашого Центру прибув новий робот! Він нікого не знає і соромиться, мовчить. Що робити? Що треба зробити, щоб почати розмову? Як нам із ним *познайомитися*?

Результат: Через ці ігрові ситуації діти самостійно доходили висновку, що діалог – це життєво необхідний інструмент для допомоги, дружби та спільної роботи.

**Практична реалізація інтеграції режимів (Синхронно - Асинхронно):
Блок «Спорядження Оператора».**

Щоб закріпити розуміння важливості спілкування (яке ми обговорили на бесіді), ми дали дітям завдання, яке поєднує роботу на занятті та вдома.

Крок 1. Синхронна зустріч (Постановка завдання):

Наприкінці першої зустрічі «Керівник Центру» повідомив: «Оператори, ви зрозуміли, що без зв'язку ми не зможемо працювати. Але щоб виходити на зв'язок з Центром, кожному потрібне спеціальне обладнання — Комуникатор (мікрофон, навушники або рація). Без нього ваші команди не буде чути!»

Завдання: «Вдома разом з батьками (вашими технічними асистентами) виготовте свій власний Комуникатор з будь-яких матеріалів (лего, паперу, картону)».

Крок 2. Асинхронна робота вдома (Творчість):

Діти вдома виконували завдання. Це був важливий момент залучення батьків (педумова №5) до спільної діяльності. Батьки фотографували процес і результат.

Крок 3. Синхронна зустріч (Використання атрибута):

На наступне заняття діти прийшли зі своїми поробками. Це стало «перепусткою» у гру: кожен продемонстрував свій «Комуникатор» і сказав у нього першу фразу: «Я — оператор (Ім'я), до зв'язку готовий!».

Структура діалогу/розмови (п.2 когнітивного компонента) і Етикет (п.3 когнітивного компонента):

Асинхронна інтерактивна гра «Правила зв'язку оператора».

Дії: Батькам в ЕГ надсилалося посилання на коротку інтерактивну гру (створену, на платформі Canva у вигляді інтерактивної презентації).

Частина 1. «Протокол Активації».

Сценарій: На першому екрані дитина бачила напис «УВАГА ОПЕРАТОРЕ! ПРОТОКОЛ ЗВ'ЯЗКУ ПОРУШЕНО!» та зображення робота-рятувальника, який «завис».

Завдання: «Щоб активувати робота, перетягни етапи розмови у правильному порядку».

На екрані з'являлися три переплутані сюжетні піктограми, що супроводжувалися озвученими репліками:

- Привіт, роботе! Центр на зв'язку! (Початок)
- Дякую за службу! Кінець зв'язку! (Кінець: Подяка та прощання).
- Роботе, увага! Потрібно терміново розчистити завал! (Основна частина / Місія: Постановка завдання).

Дитина мала перетягнути їх у правильну послідовність (1 - 3 - 2). Коли порядок був правильний, робот «активувався» (з'являлася анімація та зелена галочка).

Частина 2. «Голосовий пароль» (Тренування самотійного вживання етикету)

Мета: Навчити дитину самотійно добирати формули ввічливості, що відповідають діагностичному Завданню 3 (вітання, прохання, подяка, вибачення, незгода), без підказок-варіантів.

Сценарій: Пес Патрон повідомляв: «Система захисту заблокувала роботів! Щоб їх розблокувати, потрібно назвати правильний *Голосовий пароль* (ввічливе слово). Варіантів немає — ти маєш знати пароль напам'ять!»

Завдання: На екрані з'являлася ситуація, а батьки (за інструкцією) ставили навідне запитання, не називаючи саме слово. Дитина мала вголос вимовити «пароль».

Ситуація 1 (Формула прохання): Робот-медик стоїть із закритою аптечкою.

Завдання: «Тобі потрібні ліки. Робот не відкриє аптечку, поки ти не скажеш чарівне слово прохання. Яке це слово?»

Очікувана самостійна відповідь дитини: «Будь ласка».

Дія: Після правильної відповіді батьки натискали на аптечку, і вона відкривалася.

Ситуація 2 (Формула вдячності): Робот-пожежник загасив вогонь.

Завдання: «Робот врятував ліс. Що виховані оператори кажуть у кінці роботи?»

Очікувана відповідь: «Дякую» (або «Спасибі»).

Ситуація 3 (Формула вибачення/перепитування): Екран «замигтів», голос Винахідника перервався.

Завдання: «Ти не розчув наказ. Як ввічливо попросити повторити, не образивши Винахідника? Яку фразу ми вчили?»

Очікувана відповідь: «Перепрошую» (або «Вибачте, повторіть»).

Ситуація 4 (Формула ввічливої відмови/незгоди): Робот пропонує неправильне рішення (наприклад, залити вогонь бензином).

Завдання: «Робот помилився. Як йому ввічливо заперечити?»

Очікувана відповідь: «Вибач, але я не згоден» (або «Ні, дякую»).

Результат: Тільки коли дитина самостійно називала вірний етикетний термін, батьки натискали кнопку «Розблокувати», і гра продовжувалася. Це забезпечило перехід від пасивного вибору до активного вживання лексики.

Етап II. Операційно-тренувальний

Мета: Активний розвиток операційного критерію через регулярне тренування у створеному середовищі.

На базі створених на першому етапі **Педагогічної умови №1** (Інтерактивність середовища) та **№3** (Позитивна емоційна атмосфера), ми перейшли до реалізації **Педагогічної умови №2** (Систематичне використання ігрових технологій).

Цей етап був присвячений цілеспрямованому тренуванню найпроблемніших навичок, виявлених на констатувальному етапі (невміння ініціювати діалог, односкладові відповіді на питання, пасивність у розмові). Систематично проводилися синхронні ігрові сесії.

1. Гра «Терміновий виклик Винахідника»

(п.1 операційного компонента: вміння вести діалог у створених ситуаціях)

Ця гра стала ключовою технологією етапу. Гра проводилася в парах (у сесійних залах Zoom) або фронтально (педагог – дитина – дитина).

Спочатку можна проводити таку гру у присутності всіх дітей групи

А) Тренування ролі «Винахідника» (вміння відповідати)

Завдання: Навчити дитину давати поширену, логічну, інформативну відповідь, дотримуючись теми.

Приклад ігрової сесії (моделювання педагогом):

Педагог виступав у ролі «Оператора Центру», а дитина – у ролі «Винахідника».

Педагог (Оператор): «Винахіднику Олексію, це Центр! Вас викликають на зв'язок. Докладіть, над яким роботом ви працювали?»

Дитина (Винахідник): «Над пожежником».

Педагог: «Зрозумів. А якого він кольору, щоб ми його впізнали?» *(Стимулює продовження діалогу)*

Дитина: «Він червоний».

Педагог: «Чудово. А що він вміє робити найкраще?» *(Знову стимулює реакцію)*

Дитина: «Він вміє гасити вогонь».

Педагог: «Дякую за інформацію! Чи готовий він до вильоту?» *(Запитання на згоду/незгоду)*

Дитина: «Так, готовий!»

Педагог: «Кінець зв'язку!»

Тут дитина вчиться підтримувати розмову, реагуючи на різні типи запитань, що і є суттю діалогічного мовлення.

Б) Тренування ролі «Оператора» (вміння запитувати)

Проблема (з констатувального етапу): Це було найскладнішим. У ролі «журналіста» діти розгубилися, мовчали, ставили шаблонні запитання («Як справи?») і потребували постійної стимуляції дорослого.

Завдання: Подолати пасивність, навчити дитину самостійно ініціювати розмову та формулювати доречні, логічні запитання, використовуючи орієнтовні приклади як зразок.

Приклад ігрової сесії (робота в парах):

Дітей об'єднували у пари: Дитина 1 (Оператор) і Дитина 2 (Винахідник).

Дитина 1 (Оператор): (Мовчить, соромиться – типова пасивність, виявлена у 2.1).

Педагог (Керівник Центру): «Операторе Марійко, зв'язок встановлено! Винахідник Іван чекає на ваші запитання. Згадайте наш «Протокол Активації» (з Етапу I)! Треба привітатися і запитати про місію».

Дитина 1 (Оператор): «Добрий день, Винахіднику!»

Дитина 2 (Винахідник): «Добрий день, Операторе!»

Дитина 1 (Оператор): (Згадує тренування) «*Якого робота Ви створили сьогодні?*»

Дитина 2 (Винахідник): «Я створив робота-медика».

Дитина 1 (Оператор): (Знову пауза).

Педагог (Керівник Центру): «Операторе, чудове запитання! Але нам у Центрі потрібні деталі! Запитайте, *що він вміє, або як він допомагає*».

Дитина 1 (Оператор): «*А що він вміє робити?*»

Дитина 2 (Винахідник): «Він вміє лікувати людей. У нього є аптечка і він може дати ліки або поміряти температуру».

Педагог (Керівник Центру): «Прийнято! Операторе Марійко, не забудьте завершити сеанс зв'язку!»

Дитина 1 (Оператор): «Дякую за інформацію! Кінець зв'язку!»

Завдяки систематичному (**педумова №2**) повторенню цих ігрових сесій у позитивній атмосфері (**педумова №3**), діти поступово долали сором'язливість, автоматизували структуру діалогу (п.2 когнітивного компонента) та етикет (п.3 когнітивного компонента) і розвивали навички ведення діалогу у створених ситуаціях (п.1 операційного компонента).

3. Ситуативна гра «Нарада рятувальників»

(Розвиток навичок аргументації та прийняття спільних рішень)

З метою ускладнення діалогічних завдань та розвитку вміння не просто обмінюватися репліками, а й домовлятися, нами було впроваджено ситуативну гру «Нарада».

Мета: Вправляти дітей у вмінні висловлювати власну точку зору, наводити прості аргументи («Я вважаю так, тому що...»), ввічливо заперечувати співрозмовнику та приходити до спільного рішення (компромісу).

Реалізація педагогічних умов: Гра реалізовувала **педумову №2** (Ігрові технології) та **педумову №1** (Інтерактивність середовища) через використання проблемних ситуацій на екрані.

Хід ігрової сесії:

Крок 1. Постановка проблеми (фронтально):

Педагог («Керівник Центру») виводив на екран карту з двома тривожними сигналами та звертався до дітей:

Педагог: «Увага, Оператори! У нас критична ситуація. Надійшло два виклики одночасно:

1. У місті прорвало трубу, вулицю затопило водою.
2. У лісі маленьке кошеня залізло на високе дерево і не може злізти.

Але у нас проблема: на базі заряджений тільки один енергоблок. Ми можемо відправити на виклик тільки одного робота. Вам потрібно порадитися в групах і вирішити: кого рятуємо першим і чому?»

Крок 2. Обговорення (Робота в підгрупах/сесійних залах):

Дітей об'єднували у малі групи (по 3-4 дитини). Вони мали провести міні-нараду.

Приклад діалогу дітей (запис спостереження):

Дитина А: «Я думаю, треба рятувати кошеня. Воно маленьке і плаче, йому страшно».

Дитина Б: «Ні, я не згоден. Кошеня може почекати. А вода в місті — це небезпечно, машини можуть потонути».

Дитина В: «Так, води багато. Там люди. Давайте відправимо робота в місто».

Дитина А: «Але ж кошеня впаде!»

Дитина Б: «Давай так: робот швидко полагодить трубу, а потім поїде до кошеняти? Встигнемо?»

Дитина А: «Ну добре, давай так. Але потім зразу до кошеняти!»

Крок 3. Презентація рішення:

Спікери від кожної групи повідомляли рішення «Керівнику»: «Ми порадилися і вирішили спочатку їхати на порив труби, тому що це небезпечніше для всіх».

4. Вправа «Робот-перекладач»

(Розвиток емоційної виразності та інтонації)

Оскільки в онлайн-форматі мовлення дітей часто стає монотонним, а відповіді — «сухими», ми ввели вправу на розвиток інтонаційної виразності та навичок перефразування.

Мета: Навчити дітей трансформувати грубі або емоційно нейтральні фрази у ввічливі, емоційно забарвлені звертання; розвивати відчуття тону розмови.

Матеріали: Аудиозапис «голосу робота» (монотонний, металевий, уривчастий голос).

Хід ігрової сесії:

Крок 1. Ігрова легенда:

На екрані з'являвся робот, який іскрив.

Педагог: «Оператори, у робота-медика пошкоджено голосовий модуль! Він говорить як машина — грубо і без емоцій. Люди його лякаються і не розуміють, що він добрий. Ваше завдання — працювати "Перекладачами". Перекладіть те, що каже робот, на людську, ввічливу мову».

Крок 2. Процес перекладу (прикладі):

Ситуація 1:

Голос робота: «Дай води! Рівень води нуль! Швидко!»

Педагог: «Як це сказати ввічливо, щоб людина захотіла допомогти?»

Відповідь дитини: «Робот хоче сказати: "Дайте мені, будь ласка, води, бо я дуже хочу пити!"».

Ситуація 2:

Голос робота: «Відійди! Заважаєш! Небезпека!»

Педагог: «Робот хвилюється за безпеку людини, але звучить грубо. Як виправити?»

Відповідь дитини: «Обережно, будь ласка! Відійдіть, тут небезпечно, ви можете постраждати».

Ситуація 3:

Голос робота: «Хочу мастило. Давай сюди».

Відповідь дитини: «Чи не могли б ви пригостити мене мастилом? Дякую!»

Результат: Ця вправа дозволила дітям на практиці відчутти різницю між простою передачею інформації та ввічливим діалогом, а також потренуватися у вживанні різних інтонацій (прохання, турбота, застереження), що значно збагатило їхнє діалогічне мовлення.

Етап III. Інтеграційно-творчий

Мета: Перенесення здобутих умінь у самостійну творчу діяльність; реалізація п.2 операційного компонента та педагогічної умови №5.

1. Реалізація педагогічної умови №5 (Активна участь батьків): Це була ключова умова, спрямована на виправлення проблеми, виявленої в анкетуванні.

Корекція «допомоги»: Проведено цільовий синхронний онлайн-практикум для батьків ЕГ «Допомагаю, а не заважаю». Спираючись на дані (60% батьків "підказують"), педагог демонстрував різницю між шкідливою «прямою підказкою» та ефективною «підтримкою» (навідні запитання, нагадування дитині про «Правила зв'язку», які вивчили на Етапі II). Батьків цілеспрямовано навчали свідомо *не втручатися* у відповідь дитини.

2. Гра «Вільна зміна в Центрі управління» (п.2 операційного компонента: *самостійне ініціювання діалогу*)

На констатувальному етапі спостереження показало, що діти практично ніколи не ініціювали діалог самостійно. Вони спілкувалися, лише коли до них зверталися особисто, і часто тримали мікрофони вимкненими, уникаючи контакту.

Завдання: Створити умови для виникнення спонтанного, вільного діалогу *між дітьми* без прямого стимулювання з боку педагога.

Реалізація Педагогічних умов:

Ця гра була розроблена для інтеграції кількох педагогічних умов:

Педагогічна умова №1 (Інтерактивність середовища): Цифрове середовище виступало як спільний комунікативний простір, що об'єднував дітей у реальному часі. Динамічні зміни на екрані (анімація) створювали ефект присутності та ставали інструментом для активної взаємодії та обміну репліками між учасниками.

Педагогічна умова №3 (Позитивна емоційна атмосфера): Педагог свідомо займав пасивну позицію спостерігача, знімаючи будь-який тиск «заняття».

Педагогічна умова №5 (Активна участь батьків): Батьки, пройшовши практикум, отримали чітку інструкцію — не втручатися, не підказувати, а лише технічно забезпечити дитині можливість говорити або в крайньому випадку, підказати щось не значне.

Приклад ігрової сесії:

На початку кожної онлайн-зустрічі на Етапі III педагог оголошував: «Оператори, у нас "вільна зміна" на 5 хвилин. Можете спостерігати за ангаром роботів та обговорити, що ви помітили. Керівник Центру поки що мовчить і п'є каву».

1. Дії педагога: Педагог вмикав «Демонстрацію екрану» (**педумова 1**). На екрані з'являлася нова анімація: наприклад, робот-медик пакує аптечку, а Пес Патрон приносить йому бинти. Педагог вимикав свій мікрофон і просто спостерігав (**педумова 3**).

2. Дії батьків (педумова 5): Батьки, дотримуючись інструкцій, не казали дитині: «Дивись! Скажи вихователю, що ти бачиш!». Вони мовчки чекали.

3. Дії дітей (п.2 операційного компонента):

(Перші 30 секунд діти мовчки дивляться на екран).

Дитина 1 (починає ініціативу): «О! Дивіться! Це ж наш Пес Патрон!»

Дитина 2 (включається у діалог): «А у мене теж є такий робот! Мені купили!»

Дитина 1: «А мій робот-пожежник... він червоний. А цей білий».

Дитина 3: «Це тому, що він медик. Медики білі».

Педагог: (Ніяк не реагує, не хвалить, щоб не перервати діалог).

Дитина 2: «А куди він пішов? Він поїхав лікувати?»

Результат: Завдяки поєднанню потужного візуального стимулу (**педумова 1**), відсутності тиску з боку педагога (**педумова 3**) та правильній пасивній підтримці батьків (**педумова 5**), діти почали самостійно ініціювати діалоги між собою. Вони почали реалізовувати ту саму поведінку, яка була для них недосяжною на констатувальному етапі — розвиваючи п.2 операційного компонента діалогічного мовлення.

На завершення формувального етапу було проведено фінальний ігровий проєкт, який слугував «ігровим ітогом» та дозволив оцінити перенесення здобутих навичок у самостійну творчу діяльність.

3. Підсумкова гра «Велика рятувальна місія» На завершення формувального етапу (як ігровий ітог) було інтегровано **всі 5 умов**.

Завдання: На інтерактивній мапі (**педумова 1**) «зламалися» роботи.

Дії: Діти (ЕГ) за допомогою ігрової технології (**педумова 2**) у малих групах мали синхронно (**педумова 4**) «викликати» один одного і в діалогах домовлятися, як полагодити роботів.

Сценарій та реалізація Педагогічних умов:

1. Завдання (Реалізація педумови №1 та №3):

Зустріч в ЕГ почалася з сигналу тривоги. «Керівник Центру» (педагог) з'явився на екрані зі стурбованим виглядом, створюючи позитивну емоційну атмосферу (**педумова №3**) ігрової напруги.

Педагог: «Оператори, у нас надзвичайна ситуація! Ми отримали сигнал SOS з трьох локацій! Наші найкращі роботи-рятувальники зламалися під час місії!»

Дії: Педагог вмикав «Демонстрацію екрану», де було інтерактивне середовище (**педумова №1**) – карта. На карті були три локації: «Засніжені гори», «Лісова пожежа», «Міст через річку». На кожній локації стояв «зламаний» (сірий, неактивний) робот-рятувальник.

2. Дії (реалізація педумов №2, №4 та №5):

Педагог: «Ваше завдання – врятувати роботів! Але є проблема: у кожній команди є лише ОДНА «зайва деталь», але для ремонту потрібно ДВІ. Вам доведеться *домовитися* з іншою командою про обмін. Я поєднаю вас у «Ремонтні бригади».

Реалізація Умов №2, №4, №5: Дітей ЕГ було поділено на малі групи (по 2-3 дитини), які по черзі демонстрували свій діалог та домовленість. (**педумова №2**). Це був ключовий синхронний (**педумова №4**) елемент. Батьки (**педумова**

№5) отримали чітку фінальну інструкцію: «Ви – технічні асистенти. Жодних підказок! Місія повністю на дітях».

3. Результат (когнітивний та операційний компоненти діалогічного мовлення):

Педагог надавав слово різним командам, спостерігаючи за діалогами. Діти мали самостійно застосувати всі здобуті навички.

Приклад типового діалогу «Ремонтної бригади 1» та «Бригади 2»:

Дитина 1 (Оператор 1): (Самостійно ініціює діалог – Операційний п.2) «Бригада 2, викликаю Бригаду 1! Прийом!»

Дитина 2 (Оператор 2): (Дотримується структури – Когнітивний п.2) «Доброго дня, Бригадо 1! Ми вас чуємо! Прийом!»

Дитина 1 (Оператор 1): «У нас зламався робот-пожежник. У нас є зайвий двигун. А що у вас?» (Формулює чітке повідомлення – Операційний п.1)

Дитина 2 (Оператор 2): «У нас зламався робот-медик. Нам якраз потрібен двигун! А у нас є зайве мастило».

Дитина 3 (Оператор 3, з Бригади 1): «Нам теж потрібне мастило! Ми можемо обмінятися! *Будь ласка*, дайте нам мастило, а ми дамо вам двигун!» (Дотримується етикету – п.3 когнітивного критерію)

Дитина 2 (Оператор 2): «Згода! *Дякуємо* за допомогу! Кінець зв'язку!»

Коли бригада «домовлялася», до вирішення проблеми вступала наступна команда (бригада). Педагог на інтерактивній карті (Умова 1) «перетягував» деталь від однієї команди до іншої, і «зламаний» робот «активувався» (ставав кольоровим та анімованим).

Місія вважалася виконаною, коли всі роботи були «врятовані». Педагог завершив проєкт: «Оператори, ви неймовірні! Ви впоралися самі, ви навчилися домовлятися! Всі роботи врятовані і тепер, завдяки вам, вони можуть приїхати працювати прямо у наш дитячий садок!» (створення позитивного «ігрового ітогу»).

Підсумкова гра вимагала від дітей не просто знань (когнітивний компонент), а й активного, самостійного застосування навичок ініціювання та ведення діалогу (операційний компонент) у творчій діяльності.

Отже, розроблений ігровий проєкт «Центр управління роботами-рятувальниками» дозволив системно та послідовно реалізувати всі п'ять визначених нами педагогічних умов. Його чітка поетапна структура (від мотивації та підготовки когнітивного компонента діалогічного мовлення - до тренування операційного компонента та самостійної творчої діяльності) забезпечила комплексний вплив на всі визначені компоненти діалогічного мовлення дітей. Ключовими елементами успіху стали потужна ігрова оболонка, яка створила позитивну емоційну атмосферу (педумова №3), та цілеспрямована робота з батьками (педкмова №5), що дозволило подолати основні проблеми (пасивність дітей та «прямі підказки» батьків), виявлені на констатувальному етапі дослідження.

**Консультативний лист для батьків з теми
«Проблеми розвитку діалогічного мовлення дітей під час дистанційної
форми здобуття дошкільної освіти»**

Консультативний лист для батьків

*“Проблеми розвитку діалогічного мовлення дітей під час
дистанційної форми здобуття дошкільної освіти”*

! Чому це важливо?

*Діалогічне мовлення — це здатність
дитини вести бесіду, ставити запитання,
відповідати, підтримувати тему розмови.*

Саме через спілкування малюк:

- *розвиває мислення,*
- *навчається взаємодіяти з іншими,*
- *формує емоційний інтелект.*

🔍 Проблеми, які можуть виникнути в умовах дистанційного навчання:

- Обмежена кількість живого спілкування з однолітками та педагогами.
- Пасивна участь у заняттях: дитина слухає, але мало говорить.
- Відсутність емоційного контакту через екран.
- Технічні труднощі, які заважають активному включенню в діалог.

✅ Як батьки можуть допомогти?

Створюйте мовленнєве середовище вдома:

- Частіше спілкуйтеся з дитиною, ставте відкриті запитання.
- Заохочуйте дитину описувати побачене, розповідати про день.

✓ Як батьки можуть допомогти?

- Грайте в рольові ігри, що стимулюють діалог (магазин, лікарня, родина тощо). Дивіться та обговорюйте разом казки, мультфільми, звертайте увагу на героїв, їхні дії, почуття.
- Долучайте дитину до побутових справ, використовуючи це як нагоду для спілкування (наприклад: «Що ми приготуємо на вечерю?»).
- Заохочуйте участь у відеозв'язку з родичами, друзями, педагогами, де дитина може практикувати мовлення

☰ Пам'ятайте:

Розвиток діалогічного мовлення — це спільна справа родини та педагогів. Ваше щоденне спілкування з дитиною — найкраще тренування для формування її мовленнєвих і соціальних навичок.

*З повагою,
студентка 1 курсу другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А2 «Дошкільна
освіта», Вирвич В.О.*

Рекомендації батькам щодо розвитку діалогічного мовлення їхніх дітей під час дистанційної форми дошкільної освіти



ОРГАНІЗОВУЄМО «ОФІС МАЛЕНЬКОГО УЧНЯ»
(ЯК ПОДОЛАТИ ВІДВОЛІКАННЯ ТА ПОКРАЩИТИ УВАГУ)

- 🔇 **Режим «Тиша»:** Вимкніть телевізор та інші прилади в кімнаті. Сторонні звуки заважають дитині почути запитання.
- 🧸 **Приберіть зайве:** На столі не має бути іграшок, які не стосуються заняття. Залиште тільки те, що попросив вихователь. Улюблений ведмедик може "посидіти" поруч і послухати, але не в руках у дитини.
- 🔊 **Технічна готовність:** Навчіть дитину самостійно вмикати та вимикати мікрофон. Це додасть їй впевненості.
- 💡 **Світло та Камера:** Посадіть дитину так, щоб світло падало на її обличчя (не спиною до вікна). Так вихователь зможе бачити емоції дитини і краще з нею спілкуватися.

ГРАЄМО В ДІАЛОГ ВДОМА. (ІДЕЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ БЕЗ НУДНИХ ЗАНЯТЬ).

ДІАЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ НАЙКРАЩЕ
РОЗВИВАЄТЬСЯ У ГРІ.



1. Сюжетна гра «Лікарня»

Мета: Вчимося ставити запитання та описувати стан.
Як грати: Ви — лікар, дитина — пацієнт (потім поміняйтеся).

Діалог:

"Добрий день! Що вас турбує?"
"У мене болить горло, коли я п'ю чай".
"А коли це почалося? Чи є у вас температура?"

Важливо: Вимагайте повних відповідей, а не просто "так/ні".



2. Драматизація казок «А що було далі?»

Мета: Розвиток фантазії та вміння вести діалог від імені героя.

Як грати: Візьміть улюблену іграшку (наприклад, Зайчика). Розіграйте сценку з казки "Колобок", але змініть кінець.

Завдання: Нехай дитина (Зайчик) вмовить Колобка не тікати, а поговорити з ним.

Консультація для педагогів

ДОШКІЛЬНИЙ ВІК Є НАЙБІЛЬШ СЕНСИТИВНИМ ПЕРІОДОМ ДЛЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ, БО САМЕ В ЦЕЙ ВІКОВИЙ ПЕРІОД ДИТИНА НАЙБІЛЬШ ЧУТЛИВА ДО СПРИЙНЯТТЯ МОВНОЇ ТА МОВЛЕННЄВОЇ ІНФОРМАЦІЇ. ЗГІДНО З БАЗОВИМ КОМПОНЕНТОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, КЛЮЧОВОЮ МЕТОЮ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ - Є ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Мета консультації

Надати педагогам теоретичні знання та практичні рекомендації щодо організації роботи з розвитку діалогічного мовлення дошкільнят у дистанційному форматі.

КОНСУЛЬТАЦІЯ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ЗА ТЕМОЮ: "РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ"

Вирвич Валентина здобувач 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, денної форми навчання, освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»

Недостатня інтерактивна взаємодія, відсутність безпосереднього контакту з педагогом та однолітками можуть ускладнювати процес розвитку діалогічного мовлення, що зумовлює необхідність визначення педагогічних умов, що сприятимуть розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційної форми здобуття освіти.

ВІЙНА В УКРАЇНІ СУТТЄВО ВПЛИНУЛА НА ВСІ АСПЕКТИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ, ЗОКРЕМА НА СИСТЕМУ ОСВІТИ. ОДНІЄЮ З НАЙБІЛЬШ ПОСТРАЖДАЛИХ СФЕР СТАЛА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА. ТІ ЗАКЛАДИ, ЯКІ ПРОДОВЖУЮТЬ ФУНКЦІОНУВАТИ, ЗМУШЕНІ АДАПТУВАТИ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДО НОВИХ РЕАЛІЙ, ЗОКРЕМА ВПРОВАДЖУВАТИ ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ, ПІДТРИМУВАТИ ПОСТІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК ІЗ БАТЬКАМИ, НАДАВАТИ ЇМ КОНСУЛЬТАТИВНУ ДОПОМОГУ, А ТАКОЖ ПОКРАЩУВАТИ СТАН УКРИТТІВ ДЛЯ БЕЗПЕКИ ВИХОВАНЦІВ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ:

- активне формування словникового запасу;
- здатність будувати речення з декількох слів;
- розуміння питань та уміння відповідати;
- інтерес до спілкування з дорослими та однолітками.

Практичні інтерактивні ігри для розвитку діалогічного мовлення у онлайн-форматі

